Р.Н.Безертинов

Тюркско-татарские имена

Р.Н. Безертинов

ТЮРКСКО-ТАТАРСКИЕ ИМЕНА

Казань
2013

Безертинов Р.Н.
Б 394 **Тюркско-татарские имена** / Р.Н. Безертинов. – Казань: Казан. ун-т, 2013. – 52 с.

© Безертинов Р.Н., 2013
© Казанский университет, 2013

Автордан

Гаиләдә бала туган көн ата-ана өчен зур шатлыклы көн. Дөньяга тагын бер кеше килү уңаеннан барысы да бер-берсен котлый. Шул вакытта алар өчен тагы бер җитди вакыйга—исем кушу йоласы уздырыла. Исем кеше язмышына зур йогынты ясый.

Исем, фамилия, милләт гади генә сүз түгел, ә — код ул. Һәр әйткән сүз Күктә язылып бара. Һәр әйткән сүз Күк белән гармониядә тора һәм кешелек мәгънәсен аңлата. Шунын очен элеккеләр әйткәнчә һәр әйткән сүз уйлап әйтелергә тиеш. Әгәр кешенең исеме белән мәгънәсе тәңгәл килсә, исемнең көче күп тапкыр артып аның рухын көчле, үлемсез итә. исем дөрес бирелмәсә киресенчә көчен югалта, кешене үтерә. Исем — кеше холкының коды, аның Җиргә нинди максат белән килүен белдерүче билге. Ата-ана исемне уйлап сайларга тиеш, чөнки балаларының язмышын алар билгели. Исем үз милләтеңнеке, тәрҗемәсез аңлаешлы булырга тиеш. Чэнки аларны кан-кардаш милләтләр — башкорт, казакъ, кыргыз, карачай һәм башкалар да аңлаячак. Мәсәлән Чулпан, Акчәчәк, Илбикә, Акбарс, Иделбай, Юлдашны һ.б.

Төрки халыкларда борын-борыннан бер үгет-нәсихәт булган:"Чит исем алу — башка халыкка әверелү ул". 1788 елда Екатерина II нең махсус карары белен Уфада мөселман диния назәрәте ачыла. Исем куштыру муллаларга тапшырыла, чэнки яңа туган баланы рәсми теркәү аларга йөкләнелә. Шул вакыттан алып татар, башкорт, казакъ, кыргыз милләтләрне максатчан рәвештә гарәп исемнәрен куштыру башлана. Аннары әлеге халыклар гарәп исемнәрена гадәтләнеп китә. Бу хәл XIX гасыр азагы-XX гасыр башына кадәр дәвам итә.

Муллалар балаларга гарәп, фарсы исемнәрен куша, ә ата-ана аларның мәгънәсен һич аңламаса да, каршы килми. Кайвакыт, муллага нинди дә булса исем ошый икән, ул аны бик күп балага куша. Шундый очраклар да еш була. Шуңа күрә ул заманнарда төрле-төрле гарәп исемнәре кушыла башлый. Мәсәлә "Хадичә" —"Иртә туган"(недоношенная) дип тәрҗемә ителә, "Фатима" — Күкрәктән аерылган", Мәрьям" —"Ачы", "Зәйнәп"—"Таза" "Хәлимә"— "Йомшак", "Исхак" — Елмая торган" һ.б. XX гасыр башында Г. Тукай узенең "Исемнәребез турында" исемле мәкаләсендә болай яза: "Без татар рухында тәрбияләнмәдек. Без бу турыда бала тугач бирелә торган исемнәрдән чыгып кына да әйтә алабыз". Шуна ул балаларга татар милли исемнәрен куштырырга кирәк дип чыгыш ясый. Исем милли үзенчәлекне, холыкны һәм милли сыйфатны чагылдырырга тиеш, ди әдип.

Октябрь революциясеннән соң төрки халыклар урыс һәм Көнбатыш Европа исемнәрен ала башлый. Статистик мәгълүматларга караганда, хәзерге вакытта татарлар 72 % гарәп, 8% фарсы, 4% яңа, урыс һәм Аурупа, һәм 16% кына саф татар (төрки) исемнәрен йөртә. Хәзер чит исемнәр — халык тарафыннан — милли исемнәр кебек кабул ителә. Исем хәзер "башкалардан аерылып тору" билгесе генә булып хезмәт итә. Менә ни өчен Габдулла Тукайның әйткән

сүзләре бүген бик тә актуаль. Шуның өчен бар булган көчне үз исемнәребезне кайтаруга юнәлдерергә кирәк.

Балага исем кушу йола-бәйрәменә күпләп туган-тумача чакырыла. Алкыштеләкләрне белүче кеше, ата-ана һәм туганнар алдында. яңа туган баланың колагына исем әйтә. Исемдә әти-әнинең баланың язмышын ничек күрергә теләве чагыла. Исем кушканнан соң "Бәби туе" табын артында уздырыла.

Гадәттә төркиләр балаларына әйбәт гамәлләре белән данлы нәселдәшләре исемен кушкан. Яманатлы кеше исемен яңа туган балага кушкач, ул тискәре сыйфатлар аңа күчә дип саналган алар. Исемне үзгәртеп һәм кыскартып әйтү беркайчан булмаган. Бу- кешенең рухын ныгыткан. Әгәр кешегә исем дерес бирелмәсә, ул аның тормышынд авырлыклар тудырса, аны алыштыра торган булганнар. Кешенең яше күпме булуга карамастан, хәттә дәрәҗәсе, даны булуга карамастан, кирәк дип тапсалар, исемен алыштыра торган булганар.

Фән балага исем кушуны менә ничек аңлата. Күк структурасы, гомумән, Галәм күпкырлы, күзгә күренми торган матрица рәвешендә төзелгән. Җирдә булган барлык процесслар, үзгәреш-вакыйгалар гомум табигать системасында кодлаштырыла. Мәгълүмәт арткан саен, матрица ачыклана бара. Мәгълүмәт туплангач, яңа тармак баскычына чыга, киләчәк этаплар кыска вакытлы эпизод буларак куренәләр. Шулай итеп, матрицаның мәгълүмәт белән тулуы чылбыр булып спираль рәвешендә бара. Матрицаның алдагы тармагы мәгълүмәт белән тулганнан соң гына, яңа баскычка чыгу мәмкин була.

Кеше баласы туу белән, җирдәге күренеш шундук күктәге күренмәс матрицада чагыла. Һәр кеше өчен күктә бүлекчә (ячейка) бар. Балага исем кушканнан соң, бүлекчәдә аның атасы һәм бабасының исеме, туган көне, милләте, теле һ.б. языла. Аерым бер кеше турындагы мәгълүмәт, ячейкалар— нәсел капсуласына берләшә. Нәсел капсулалары исә үзара уртак шарга берләшә. Ыру капсулалары һәр бүлекчәнең (ячейка) ныклыгы өчен җаваплы. Уйламыйча, теләсәничек исем кушу баланың язмышына гына түгел аның нәселенә, милләтенә һәм бөтен кешелек доньясына куркыныч яный. Татар халыкның бугенге язмыше моңа мисал булып тора.

От автора

Рождение человека встречается с радостью. У родителей и родственников родившегося ребенка праздничное настроение. Праздничное настроение создает атмосферу всеобщего возбуждения. Родственники и родители поздравляют друг друга с рождением человека. В их роду произошло пополнение.

Если ребенок родился здоров и роды прошли благополучно, то через несколько дней пупок ребенка отсыхает и отпадает. Бывает по разным причинам пупок гноиться, тогда оказывается помощь ребенку в выздровление. После выздоровления ребенка жизнь входит в нормальное русло.

Значительное место в жизни человека всегда занимало наречение имени. Давно доказано: слово – материально. Они не улетучиваются, как дым, не исчезают без следа. И даже порой оседая в нашем сознании, оборачиваются страшной трагедией.

Имя, фамилия, название нации – это слово и одновременно код. Любое слово записывается в Небесах. Любое слово находится в Космической гармонии и человеческого значения. Поэтому в старину говорили: "Думай, потом говори". Когда они эти характеристики совпадают в каком то имени, то сила "Имени" увеличивается многократно – в этом проявляется воля "Слово", которое может или убить человека – или сделать его бессмертным. Имя – это код поведения, назначение человека. В имени заключена тайна, заложена особая миссия на Земле и по имени можно узнать эту особенность. Давая имена детям родителям нужно серьезно подумать, так как судьба ребенка в руках родителей. Вот что утверждал величайший мудрец Китая Конфуций: "Если имена не соответствуют истинному смыслу, то дела не могут идти успешно". Правильно, когда имя соответствует нации его носителя. Под этим подразумевается прежде всего исконные, самобытные имена людей, понятные без перевода для этой нации. Например, любой носитель татарского языка как для него самого, так и для представителей других близкородственных народов: башкир, казахов, кыргызов, карачаевцев и т.д. Прекрасно истолкует понятные без перевода первоначальный смысл таких имен как Чулпан, Акчэчэк, Илбикэ, Акбарс, Идельбай, Юлдаш и.п.

С древних времен у тюркских племен была народное наставление: "Брать чужое имя – значить уподобиться чужой нации". В 1788 году по специальному указу императрицы Екатерины II открывается мусульманское духовное управление в Уфе. Наречение имени передается во власть муллов, так как им

было поручено и регестрация наворожденных детей. С этого периода через мусульманское духовенство татарам, башкирам, казахам, кыргызам, начинается активное внедрение арабских имен. Кульминация увлечения арабских имен пришлось на конец XIX века начало XX века.

Муллы давали новорожденным арабские, персидские имена, а родители вынуждены были присваивать эти имена, не зная их смысловой нагрузки. Доходило даже до того, что если в деревне или в районе, какому-то мулле нравилось какое-нибудь имя, то эти имена он присваивал почти пол деревне. Поэтому в этот период у татар массово стали распространятся такие арабские имена как " Хадича" – в переводе "Недоношенная" , "Фатима" - "Отнятая от груди", "Мәрйам" - " Горькая", "Зәйнәп" -" Полная". "Хәлимә" - "Мягкая", "Исхак" – "Смеющийся", "Әдһәм" - "Черный" и т. п.

В начале XX века Габдулла Тукай в своем статье "О наших именах" писал: "Мы воспитались не в духе татарской нации, а в духе арабской религии. Об этом мы можем судить хотя бы по тем именам, которые нам дают после рождения". Далее он выступил за то, чтобы татарским детям давались татарские имена, содержание которых раскрывало качество человека, отражало сущность и национальные черты.

После Октябрской революции 1917 года у тюркских народов началось заимствование из русских и заподноевропейских имен. По статистическим данным сегодня у татар, имена содержат 72% арабского, 8% персидского, 4% новообразованых и заимствованных из западных и русских слов, и только 16% татарских (тюркских). В настоящее время все иностранные имена не осознаются как чужеродные и употребляются как свое национальное. Оно сейчас в основном выполняет только функции идентификации личности. Вот почему сегодня мысли и пожелания Габдуллы Тукая стали как некогда актуальными и надо сделать все возможное, чтобы их претворить в жизнь.

Имя наречение новорожденного ребенка как у татар, так и других народов всегда являлось праздником не только данной семьи, но и всех близких и родных. Для этого процесса приглашалось много гостей и в присутствии родителей и родных уважаемый человек умеющий хорошо говорить телэклэр, алгыш (пожелания), на родном татарском (тюркском) языке шептал на ухо новорожденного его имя, в котором в той или иной степени отражается желание родителей или особенности ребенка. Желал ребенку и его родителям счастья и будущего здоровья. После имя наречения следует праздничное застолье или как говорят бябяй туе, праздник ребенка.

Тюрки обычно не называли детей именами людей которые опорочили свой род, так как многие черты характера чаще негативные, передаются вместе с именем ребенку, и его жизнь будет осложнятся и жизненные неурядицы навалятся и на близких родственников. Имя при произношение не сокращали и не искажали, так как это приводит к раздвоению личности и неуравновешанности, что в конечном счете препятствует полному раскрытию заложенных в человеке способностей. Если имя было дано неверно и судьба осложнило жизнь человека, то принимали новое имя. С возростом, если человек возвысился, то в соответствии его значимости, он принимал новое имя.

Все это сказанное заложено в национальной традиции. А вот как имя наречение обьясняет наука. Небесная структура и, возможно, Вселенная в целом состоят из многомерной невидимой матрицы. Земные отображения в единой общеприродной системе записываются кодированной информацией. Матрица разворачивается в процессе отображения информации. После насыщения информации происходит выход на новую ступень витка, где будущее этапы видны как разрозненные кратковременные эпизоды. Так заполненние информационной матрицы идет цепью по спирали. При этом выход на новую ступень возможен только после информационного насыщения предыдущего витка матрицы.

Родился человек и тут же его земное изображение отразилось в небесной невидимой матрице. Для каждого человека имеется своя ячейка. После имя наречения в ячейке закодированно заполняются его данные: имя, фамилия, отчество, день рождение, национальность, язык и т. п. Как человек и его жизнь в пространствах поля вызывает локальное возбуждение, так и его ячейка в небесах матрицы вызывает возбуждение со специфической информацией и энергиями. Множества таких ячеек объединяются в родовую капсулу. Множество родовых капсул объединяются в замкнутую яйцевидную капсулу, которая отвечает за сохранность рода и нации. Далее идет объединение капсулов-наций в общечеловеческое. Это как матрешки в матрешке.

Родовая капсула всегда отвечает за сохранность и безопасность каждой ячейки или человека. Рождение ребенка происходит через эту информационно-энергетическую ячейку образованную родителями, дедушками, бабушками и т.д. Одним словом рода. Естественно, информационно-энергетические искажения, вызванные прародителями, возникшие в ячейке от неправильной жизнидеятельости, мыслей предков и родителей, скажутся на детях и внуках. Бездумное наречение имени ребенка отразится в последствие не только на его будущности, но и его рода, нации и всего человечества. Это хорошо видно на примере сегодняшнего состояния татарской нации.

МУЖСКИЕ ИМЕНА (Ир-ат исемнәре)

АБАЙ Абай абый, абзый, абкай, абкач кебек "өлкән ир туган" мәгънәсен белдергән гомум төрки туганлык термины аба сүзенә ай иркәләү эндәшү боеру кушымчасы ялганып ясалган. Казах, кыргызлардагы Абай исеме "сак", "игътибарлы" мәгънәсенә ия.

АБАК 1. Монголларда табына торган сын, пот. 2. Борынгы төрки телдәге аба "өлкән ир туган, абый" сүзенә -ак иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

АБА АБАКА АБАЛАК Кече малай, төпчек ир бала.

АБЫЗБАЙ Абыз + Бай

АБАШ

АБЫЗГИЛДЕ-АБЫЗКИЛДЕ Тәҗрибәле (дәрәҗәле, өлкән) ага килде, ягъни туды мәгънәсендә.

АБЫЗХАН Абыз + хан

АБАС Яхшы күңелле.

АГА

АГАЙ

АГАБАЙ Ага бай, ягъни өлкән бай.

АГАБЕК Ага + Бек

АГАБӘК Ил агасы, өлкән бәк.

АГАХАН Өлкән, баш хан; ил агасы.

АГАБЕЙ Ага + бей

АГАСЫ

АГАБАБА АгА + баба

АГАХАНИМ Ага + ханим

АГАКИШИ Ага + киши

АДАЙ Борынгы төрки телдә "кошчык" күч. балакай мәгънәсен белдергән адай сүзеннән ясалган.

АДАШ 1. Борынгы төрки телдә адаш дус, әшнә, иптәш.

АЗАК Азаккы, соңгы. Гаиләдә иң азактан туган, төпчек ир балага кушылган.

АЗАЛАК Өзелеп ярата торган нәрсә. Ир бала ата-ананың өзелеп ярата торган кадерле нәние дигән мәгънәдә.

АЗИМ

АЙАЗКУЛ

АЙБАКСЫН Ай баксын. Ай кебек матур булып үссен дип теләп кушылган.

АЙБАКТЫ Ай кебек чибәр бала бакты (карады, туды).

АЙБАРС Ай + Барс

АЙБАШ 1. Ай кебек якты, ачык яки зирәк кеше. 2. Ай башында туган бала.

АЙБАЛА Ай + Бала

АЙБЕК-АЙБИК-АЙБӘК Ай + би — бик — бәк — бәй

АЙБИРДӘ Ай + бирдә.

АЙБУГА Ай + Буга

АЙБУЛ Ай бул ягъни ай кебек матур бул.

АЙБУЛАТ Ай + Булат

АЙБҮЛӘК Ай + бүләк. Борынгы гадәт-йола буенча, туганчы ук атасы үлгән балага бүләк компоненты кергән исем кушылган."Бу бала әтисе бүләге" дигән мәгънәгә ия.

АЙВАЗ Ай + ваз

АЙГОЛ Ай + кол

АЙДАК Айлы, ае бар.

АЙДАРБӘК Айдар + бәк.

АЙДАРХАН Айдар + хан.

АЙДАШ "Ай кебек матур, ай сыфатлы" мәгънәсендә.

АЙДЫН якты, аяз

АЙАЗ

АЙЗАТ Ай – зат Ай кебек күркәм зат.
АЙКАЙ Ай сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
АЙКАП Ай сүзенә борынгы төрки телдә "якын туган, кан кардәш" мәгънәсен белдергән кап сүзе кушылып ясалган.
АЙКИЛДЕ Ай + килде
АЙМАН Ай + ман
АЙМАШ Ай + маш
АЙМӘТ Ай + мәт
АЙКОЛ Ай + кол.
АЙРАТ Ай + рат
АЙРАТКОЛ Айрат + кол.
АЙРЫМ Ай + рым
АЙСАР (АЙСАРЫ) Ай + сары.
АЙТАШ 1. Ай кебек матур һәм таш кебек нык (бала) 2. Ай кебек матур асылташ; ай ташы.
АЙТАЛЫ
АЙТАН
АЙТИМЕР Ай + Тимер
АЙТИРӘК Ай + Тирәк
АЙТУАР Ай кебек матур угыл туар.
АЙТУГАЙ Айлы тугай.
АЙТУГАН Ай туган
АЙТУЛЫ Ай тулы; тулган ай.
АЙЧУАК Ай кебек якты һәм аяз. Баланың гомере якты бәхетле булсын дип теләп кушылган.
АЙЧУРА Ай + Чура
АКАЛАЙ Ак полк, ягъни бәхетле полк (хәрби берләшмә).
АКАЙ
АКАРЫСЛАН Ак + арыслан. Ак бәхетле арыслан мәгънәсендә. Ир баланың бәхетле һәм арыслан кебек көчле булуын теләп кушылган.
АКБАЙ 1. Ак + бай 2. Татарларда һәм башка төрки ак йонлы этка кушыла торган исем (зооним). Акбаев фамилиясендә сакланган.
АКБАРС Ак + барс
АКБАТЫР Ак + батыр
АКБАШ Ак + баш Ак чәчле ир балага кушылган.
АКБАЛА Ак + Бала
АКБИ Ак + би
АКБИТ Ак йөзле (пакь күңелле).
АКБИРДЕ Ак + бирде
АКБУГА Ак + Буга. Ир баланың бәхетле һәм көчле булуын теләп кушылган.
АКБУЛАТ Ак + Булат
АКБУЛДЫ Бәхетле бала туды мәгънәсендә.
АКБӘБЕК Ак + Бәбек
АКБӘК Ак + бәк
АКБҮЛӘК 1. Ак(яхшы, олы, асыл)
АККАМ Акшаман, им-томчы.
АККОЛ Ак(бәхетле) кол, ярдәмче.
АККОЛАЙ Ак + Колай
АККУНДЫ Ак кунды. Бәхет, шатлык килде мәгънәсендә.
АККУЧКАР Ак + Кучкар
АККЫЛЫЧ Ак кылыч. Ир баланың бәхетле һәм кылыч кебек үткен булуын теләп кушылган.
АККЫНА Ак кына. Ак сүзенә кына чикләүче кисәкчәсе ялганып ясалган.
АККӨЧЕК Ак (пакь, бәхетле)көчек. Ир бала ак бәхетле һәм авыруларга бирешми торган, яшәүчән булсын дигән теләктән чыгып кушылган.
АККҮБӘК Ак + Күбәк. Бала ак бәхетле һәм яшәүчән булсын

дигән теләктән чыгып кушылган борынгы исем.

АККҮЗ Ак + күз.

АКИЛ

АККАЧКАР Ак + качкар

АККУЧКАР Ак + кучкар

АКМАН Ак + ман

АКЛАНЫШ Акланыш. "Бәби тапмый" дип телгә кергән килен ул тапкач кушылган исем.

АКСАРЫ Ак + сары . Борынгы заманнарда төрки халыкларда төскә-биткә аксыл-сары ирбалага Аксары исем кушылган. Борынгы телебездә сары сүзе "кадерле, кыйммәтле, яхшы, шәп" төшенчәләрен дә белдергән. Төрдәше: Аксар.

АКСУБАЙ

АКСУБА АКСУНКАР АКТАЙ 1. Ак тай (колын). 2.Ак төс мясе, ак төстәге.

АКТАНАЙ Ак + Танай

АКТАЙ Ак + Тай

АКТАНЫШ 1. Ак + Таныш

АКТАШ Ак таш.

АКТАҢ күк читендә аклык сызылып,таң атканда туган ир балага кушылган.

АКТЕЛӘК Ак (изгә, яхшы) теләк.

АКТИМЕР Ак + тимер. Бала ак бәхетле һәм тимер кебек нык булсын дип теләп кушылган.

АКТИРӘК Ак + Тирәк. Борынгы заманда төрки халыкларда актирәк изге агач булып саналган.

АКТУБАЙ

АКТУГАН 1. Ак (нурлы, бәхетле) бала туган. 2. Ак булып туган. Антонимы: Каратуган.

АКУЛ Ак ул (угыл).

АКЫЛБЕК Акыл +Бек

АКЫНБЕК Акын +Бек

АКЫШ

АКУРАК Ак урак. Бәхет (байлык, муллык) китерүче урак мәгънәсендә.

АКХАН Ак + хан.

АКЧУАР Ак һәм чуар сүзләрен кушу юлы белән ясалган.

АКЧУЛПАН Ак Чулпан (таң йолдызы).

АКЧУРА Ак + Чура. Ак күңелле иптәш, сакчы, игенче.

АКЖИГИТ Ак + Жигит

АКЖОЛ

АКШИН көчле, батыр

АКШИК АКЪЕГЕТ Ак йөзле, намуслы егет мәгънәсендә ия.

АКЫМБӘТ АКЫШ АКХУҖА АКЫР АКЫЛБАЙ Акылга бай мәгънәсендә.

АЛАБУГА Ала + буга (үгез). Ир баланың көчле булуын теләп кушылган.

АЛАН

АЛАБЕК Ала үзле бәк яки, тимрәү чыгып, тәне-тиресе ала-кола булган бәк.

АЛАБӘК

АЛАТАЙ 1. Ала төс иясе (ала күзле). 2. Ала тай.

АЛБАЙ Алгы бай. Гаиләдә беренче булып туган ир балага кушылган.

АЛБАКТЫ Алгы, беренче бала бакты (карады, туды) мәгънәсендә.

АЛБАРС (АЛПЫБАРС) Алып барс; баһадир барс (юлбарс).

АЛКИЛДЕ Ал килде; беренче булып туды.

АЛГЫР 1.Алгыр, алдынгы. 2.Җитез, өлгәр.

АЛДАН алдан. беренче булып туучы.

АЛДАРХАН Билгеле, данлыклы хан (к.Алдар).

АЛКАЙ Гаиләдә алдан, беренче булып туучы ир балага кушылган.

АЛМАС Яман көчләр. авырулар бу баланы алмас, аңа тимәс дигән теләктән чыгып кушылган.

АЛМАСХАН Алмас + хан.

АЛМАЗ Матур

АЛМАХАН Алма + хан.

АЛМАШ Алмашка килүче, ягъни нәсел-токымны дәвам иттерүче ир бала мәгънәсендә.

АЛПАК Металлдан ясалган хәрби баш киеме, тимер башлык. Баланың алпак кебек нык булуын теләп кушылган.

АЛП батыр

АЛПАР 1. Көчле, батыр бул. 2. Алып ир-көчле, батыр ир.

АЛПАРЫСЛАН Алп + араслан

АЛПТЕГИН Алп + тегин

АЛПАМЫШ

АЛТАҢ Ал + таң. куч. Ал таң кебек алсу йөзле.

АЛТАЙ Ал тайга > Алтай- "урман белән капланган биек тау".

АЛТУН Алтын тау,

АЛТУГАН Алдан, беренче булып туган.

АЛТЫНБАЙ Алтын + бай

АЛТЫНАЙ Алтын + ай (күк жисеме).

АЛТЫНБУГА Алтын + Буга

АЛТЫНБУЛАТ Алтын + Булат

АЛТЫНБӘК Алтын + бәк

АЛТЫНГОЛ Алтын + гол

АЛТЫНКАЙ Алтын кебек кадерлекәй мәгънәсендә.

АЛТЫНСАРЫ Алтын + Сары. Алтынсу сары төсле. Д.в.: Алтынсар.

АЛТЫНТАШ Алтын + Таш

АЛТЫНТИМЕР Алтын + Тимер

АЛТЫНЧУРА Алтын + Чура

АЛЧЫН 1. Бәхетле; бәхетле өлеш. 2.Лачын. 3.төрки кабилә атамасы.

АЛЧЫНБАЙ Алчын + бай

АЛЫП Алып; зур гәүдәле, баһадир.

АЛЫПАРЫСЛАН Алып (зур) арыслан; баһадир.

АЛЫПКОЛ Батыр кол, зур гәүдәле кол.

АЛЫПХУҖА Баһадир, батыр хуҗа.

АЛУК Береге, алдынгы

АППАК Үтә ак; бик саф, пакь, керсез мәгънәсендә.

АМАН

АМАНГЕЛДЫ Аман + гелде (килде)

АМАНДУРДЫ Аман + дурды (туды)

АМАЛЛЫК

АМАНКОЛ Аман + кол

АМАНКУЛ Аман + кул

АМИРБЕК Амир + бек

АНАБИРДЕ Ана + бирде

АНАР гранат

АНБУЛАТ Ан + булат

АНАС АНИЛ ӘНӘС Ясалма

АНТӘКӘЙ

АРГАМАК Чабышкы, бәйге аты.

АРАБАЙ

АРАЗ Араз исемендәге елга, булгәләгән

АРАН түземле, чыдаучы, салкын канлы

АРАТ

АРДАК Наз, кадер-хөрмәт.

АРДАШ (АРАДАШ) Гаиләдәге беренче ир яки кыз баладан соң дүрт-биш ел вакыт узгач, ягъни шактый ара ясап, арадаш булып туган ир балага кушылган.
АРДУГАН к.Әрдуган. АРМАЙ 1.Князь; салым җыючe. 2.Туй башлыгы.
АРСЛАН Арыслан (арсил "җирән" + аң "єрткыч").
АРСЛАНАБА Арслан + аба
АРСЛАНБАЙ Арслан + бай. Арыслан дай (көчле) бай.
АРСЛАНБӘК Арслан + бәк. Арыслан кебек (көчле) бәк.
АРСЛАНГОЛ-АРСЛАНКОЛ Арыслан кебек (көчле) кол.
АРСЛАНХАН Арыслан кебек (көчле) хан.
АРИМБӘТ АРТУКАЧ-АРТЫКАЧ Артык (күп,чамадан тыш) сүзенә ач иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
АРТЫК Артык; артык бала. Ишле гаиләдә яңа туган ир балага кушылган.
АРЫК
АРИК
АРИГБУГА Арик + буга
АРЫКБАЙ
АРТЫК, АРТЫКБАЙ Артык бай; артык бала.
АЛТЫБАЙ Аяк яки кул бармаклары алты булып туган ир балага кушылган.
АРКАБАЙ Арка +Бай
АРТЫШ 1. Артыш, күбәеш,ягъни иш янына куш булган бала. 2.Артыш агачы исеменнән. Татарларда артыш агачы изге булып саналган (имеш, ул сабый бала янына җен-пәриләрне китермәгән.).
АРЧАН Арчан, мәңге яшел куак.
АСЛАН Арслан.
АСЛАНБЕК Аслан + Бек
АСЛАНМЫРЗА Аслан + Мырза
АСЫЛБАЙ
АСУТУГАШ
АСЫЛБЕК Асыл + Бек
АСЫЛБАШ Асыл + Баш
АСКЕР
АСКЕРБЕК
АСКАР
АТАХАН Ата + хан
АТАБАЙ Олы, өлкән бай (идарә итүче, аксакал).
АТАБӘК Борын заманда өлкә, төбәк, ил белән идарә итү өчен куелган махсус кеше; олы бәк, ил агасы.
АТАБЕК
АТАБӘК
АТАБЕЙ Ата + бей
АТАЛЫК
АТАГОЛ Ата кол;баш кол.
АТАМБАЙ Атам + Бай
АТАКАН
АТАЙ
АТАЯР
АТАЛЫЙМ КАТ (исем,дан) алыйм.
АТАМЫШ Исем бирелмеш, аталмыш.
АТАЧЫК
АТАЖАН
АРТЫК, АТРАК
АТИЛЛА-АТТИЛА 1. Иделле, Идел кешесе.
АТЛАМЫШ Гомер юлы буйлап атлаучы (бала).
АТЛЫКАЧ Атлы (исемле) сүзенә -кач иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган. Бу исем ир бала үсеп җитеп,

егетлеген күрсәткәннән соң кушылган.
АТСЫЗ Атсыз, исемсез.
АППАК
АПАС
АИЫШ Атлыклы, билгеле иш, дус (бала).
АЧИ-АЧЫ Ачы тәмле.Борынгы заманнары төрки халыкларда яман көчләрне куркыту, аларны яңа туган сабый янына якын җибәрмәү максатыннан чыгып, ир балага Ачи (Ачы) исемен кушу гадәте булган. Үзбәкләрдә Ачи исеме бүгенге көндә дә кулланылышта йөри.
АШБАЙ Аш + Бай
АШАН Борынгы монгол телендә ашин сүзе "бүре" мәгънәсен белдергән. Ащин (бүре) ыругыннан чыккан князь Ашин V йөздә борынгы Тюркют Урдасына нигез салган.
АШМАС Үлмәс мәгънәсендә.
АШИНА
АШЫТ борынгы төрки кабиләләрдән ашин (бүре) ыругы атамасының күплек кушымчасы -т алган формасыннан гыйбарәт исем дип фараз итәргә мөмкин. Бу ыругның бер өлеше IV-VII гасырларда борынгы төрки кабиләләр (һуннар, төркиләр, түргешләр, казкабиләләрә һ.б.) составында хәзерге Татарстанның Казан арты территориясенә килеп чыккан һәм андагы Ашыт елгасына үз исемен биреп мәңгеләштергән булса кирәк.Шушы елга исеменнән Иске Ашыт, Яңа Ашыт, Ашытбаш авыллары исеме барлыкка килгән.
АЮБИ Аю кебек көчле би.
АЮБАЙ Аю + Бай
АЮКАЙ Аю сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
АЮКАЧ Аю сүзенә-кач иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
АЮТАШ Аю + таш. Ир баланың аю кебек көчле һәм таш кебек нык булуын теләп кушылган.
АЮХАН Аю + хан
АЮП
АЮЧЫ Аю аулаучы яки өйрәтүче, бистүче.
АЯЗ 1.Болытсыз, кояшлы көн. 2. куч. Зирәк, ачык хәтерле, зиһенле. Баланың гомере якты булсын дип теләп кушылган. Борынгы төрки телдә Аяз исеме чибәр колларга бирелгән.
АЯЗГОЛ-АЯЗКОЛ Аяз + кол. зирәк һәм чибәр кол. Ачык, көләч йөзле кол.
АҖУНБАЙ Доньяның бай кешесе.
АҢКИЛДЕ Борынгы төрки телдә аң сүзе "пошн, болан, кош-корт, киек" мәгънәсен белдергән. Аңкилде исеме "бала туды" дигән күчерелмә мәгънәгә ия.
БАБАХАН Баба хан, ягъни өлкән хан. Борынгы дастан исеме.
БАБАКАН
БАБАХУҖА Баба хуҗа, ягъни өлкән хуҗа.
БАБИЧ "ир бала", "угыл", "кечкенә бала".
БАГАНАЙ. Багана сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган. 1. Ир баланың багана кебек төз

һәм нык булуын теләп кушылган. 2. Борында "Багана бәйрәме" көнне туган ир балага бирелгән.
БАГАШАД
БАГЫШ Караш. Ата-ананың картаймыш көндә ир баланың үзләрен карашуын (багышуын), булышуын теләп кушылган.
БАГЛАН БАДАК Зур белемле. Исем компоненты БАЕК Анык билгеле, тәгаен.
БАЗЫК Таза, нык гәүдәле.
БАЗАБАЙ
БАШБУРЕ
БАИИМБӘТ
БАЙАРСЛАН Бай + Арслан. Арсланбай. Төрдәше: Байслан.
БАЙБАТЫР Бай + Батыр
БАЙБАГА Бай бакты, ягъни ир бала бага (туа).
БАЙБАКТЫ Бай бакты, ягъни ир бала бакты, туды.
БАЙБАРС Бай + Барс
БАЙБАРЫШ Бай+Барыш
БАЙБАТЫР Бай + Батыр
БАЙБИК
БАЙБӘК
БАЙБЕК
БАЙБИРДЕ Бай, хуҗа (бала) бирде.
БАЙБУЛ Бай + бул.
БАЙБУЛАТ Бай + Булат
БАЙБУЛДЫ Бай + булды (тулды).
БАЙБУЛСЫН Бай булсын.
БАЙБУРА Бай + бура (ата дөя).
БАЙБОЛОТ Бай + Болот
БАЙБӘК Бай, малмөлкәтле бәк.
БАЙБҮЛӘК 1. Бай бүләк (ир бала).
БАЙБҮРЕ Борынгы заманнарда ир бала туганда ук тешле булып туса яки аңа озак вакыт теш чыкмаса, бүре сүзе кергән исем кушканнар. Шулай атасаң, аңа теш чыгачак дип ышанганнар.
БАЙГИЛДЕ-БАЙКИЛДЕ Бай (хуҗа) килде (туды).
БАЙГОЛ-БАЙКОЛ Бай, малмөлкәтле кол, алла бәндәсе.
БАЙГУРА Бай һәм саран кеше.
БАЙГЫНА Бай гына булачак ир бала мәгънәсендә.
БАЙГЫШ 1. Мәче башлы ябалак. 2. күч. Ярлы кеше сукбай.
БАЙДЫК Байлык. Элекә татарларда ир бала туганга сөенеп, аңа Байдык исеме кушу гадәте булган. Төрдәше: Байдек.
БАЙИШ-БАИШ-БАЕШ Бай иш, иптәш, юлдаш (бала).
БАЙКАРА
БАЙКОТЛЫ Бай (мул, тулы) бәхетле.
БАЙКУЧАТ Бай + кучат (әтәч).
БАЙКУЧКАР Бай тәкә. Бала куйтәкәгә бай булсын дигән теләктән чыгып кушылган.
БАЙКУЛИ
БАЙМАН
БАЙКЫЛЫЧ-БАЙГЫЛЫЧ Бай + Кылыч. Бала дошмманнарга карата үткен кебек булсын дигән теләк белән кушылган.
БАЙМАК Байый торган, байыйачак (бала). Татар теленең сергәч сөйләшендә баймак сүзе "ялгыз, беркеме дә булмаган кеше" мәгънәсен белдерә.
БАЙНАЗАР
БАЙРАКДАР
БАЙСУНКАР
БАЙРАК Байрак, әләм, ту.
БАЙРАШ-БӘЙРӘШ
БАЙРАМ
БАЙРАШХАН Байраш + Хан
БАЙРАМКУЛ

БАЙСАК
БАЙСАЛ Бай, байлыгы булган.
БАЙСАРЫ Бай + Сары
БАЙСЛАН Бай + Аслан
БАЙСӨЯР Бай + Сөяр
БАЙСУНГУН
БАЙСУЛГАН
БАЙТАЗАР Бай + тазар (нык-таза бул).
БАЙТАК
БАЙТИМЕР Бай + Тимер
БАЙТИРӘК 1. Бик зур карт тирәк яки өянке. Борынгы төрки халыкларда тирәк, байтирәк изге агач (ыруг агачы) булып саналган. Әтисе йортында калачак ир балага кушылган. 2. Төрки ыруг исеме.
БАЙТУГАН Бай + Туган
БАЙТУКАЛ Гаилә, йорт хуҗасының өченче яки дүртенче яшь хатыныннан-туганнан туган ир балага кушылган.
БАЙТҮКӘЛ Бай + Түкәл
БАЙТҮРӘ Бай түрә.
БАЙЧУРА Бай + Чура
БАЙШУНКАР Бай + шункар (бөркет).
БАЙЫТМЫШ Байытмыш бала, бай итүче ир бала.
БАЙЫШ
БАКТАШ Таш кебек нык бала бак, ягъни кара, ту.
БАКЫТ
БАКТЫ Бакты, карады, ягъни туды. Исем компоненты.
БАКТЫБАЙ Бакты бай, ягъни ир бала бакты, туды.
БАКТЫБАШ Баш (беренче) ир бала туды мәгънәсендә.
БАКЫРЧЫ Бакырдан төрле әйберләр ясаучы. Борынгы заманнарда ир баланың һөнәр иясе булуын теләп кушылган.
БАЛАБАШ Баш бала, гаиләдәге иң өлкән ир бала. Беренче булып туган ир балага кушылган.
БАЛАБЕК
БАЛАПАН Бөркет баласы.
БАЛАШ Бала сүзенә -аш (-ш) иркеләү-кечерәйтү. "Балакай" мәгънәсен белдерә.
БАЛБАЙ
БАЛБӘК Бал + бәк. Татлы бала мәгънәсендә.
БАЛКАЙ Бал кебек татлы бала мәгънәсендә.
БАЛАКИШИ
БАЛЛЫБАЙ Баллы + бай. Бал кебек татлы бай мәгънәсендә.
БАЛТА Ир бала балта кебек нык, үткен булсын дип теләүгә мөнәсәбәтле.
БАЛТАКАЙ
БАЛТАЧ
БАЛТАБАЙ Балта + бай
БАЛТАЙ Балта сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган.
БАЛТАКОЛ (БАЛГАТОЛ) Балта сүзенә -ан (н) иркәләү-эндәшү кушымчасы ялганып ясалган.
БАЛТАШ
БАЛТАН Балта сүзенә -ан (н) иркәләү-эндәшү кушымчасы ялганып ясалган.
БАЛТАЧ-БАЛТАЧЫ Балтачы (балта остасы) сүзеннән ясалган.
БАРАК Озын һәм йомшак йонлы, затлы ау эте. Ир бала барак кебек сизгер һәм затлы булсын дигән теләктән чыгып кушылган.
БАСАР
БАРАЗ

БАРЛЫК
БАРС 1. Барс, Юлбарыс. Ир бала юлбарыс кебек көчле булып үссен дигән теләктән чыгып кушылган.
БАРСБАЙ 1. Барс + бай. 2. Барс елында туган бай (бала).
БАРСБИ Барс + би. Юлбарыс кебек би (башлык, бәк).
БАРСБАЙ Барс + Бай
БАРСЛАН
БАРСБУГА Барс + Буга
БАРСХАН Барс + Хан. Юлбарыс кебек хан.
БАРЫШ 1. Файда, төшем, алыш-барыш. 2. Барышып-килешеп яшәү; тынычлык, солых, килешү
БАШБҮРЕ Баш + бүре
БАРЫМБЕК
БАШКУРТ Баш + Курт
БАТУ
БАТУР
БАТЫР
БАТЫРБАЙ
БАТЫРКАЙ
БАТЫРША
БАТЫРШАД Батыр + Щад
БАТЫРХАН Батыр + Хан
БАТЫРБЕК Батыр + Бек
БАЯТ ходай йозе
БЕГИ
БЕГИШ
БЕГЛАР
БЕГМЕТ
БЕЙБАРС Бей + Барс
БЕЙБУЛАТ Бей + Булат
БЕК
БЕКБАШ Бек + Баш
БЕКБОЛОТ Бек + Болот
БЕКИР
БӘКИР
БЕКБИРДИ Бек + бирди
БЕКБУЛАТ Бек + Булат
БЕКДЖИГИТ Бек + Джигит
БЕККУЛИ
БЕКЛАР
БЕКЛЕМЕШ
БЕКМАЛИК
БЕКМЫРЗА Бек + Мырза
БЕКТАШ Бек + Таш
БЕКТИМЕР Бек + Тимер
БЕКТУГДЫ Бек + Тугды
БЕКТУЗУН
БЕКТУРУШ
БЕКЯРУК
БЕЙ
БЕЙЛАР
БЕКЕР
БЕРДИ
БЕРДИБЕК Берди + Бек
БЕРДИГОЛ Берди +Гол
БЕРДИХАН Берди + Хан
БЕРКӨЧЛЕ Бер +Көчле
БЕРКАЙ
БЕРКЕ
БЕРКЕТБАЙ Беркет + Бай
БЕРКЯРУК
БЕРИКБАЙ
БЕЛЕК Белекле, укымышлы.
БЕЛГИБАЙ
БЕЛЕМ Белем, гыйлем.
БЕЛЕМБАЙ Белем + бай.
БЕЛЕМЧӘК Белем исеменә-чәк иркеләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалыгн.
БЕТЕ
БИАРСЛАН Би + Арслан
БИБАРС Би + Барс
БИБӘК Берүк мәгънә белдерә торган би һәм бәк сан-дәрәҗә титуллары бергә кушылып ясалган.
БИГИ 1. Герой, батыр. 2. Ир кеше.
БИКИНИ
БИКИМБЭТ
БИГЕЛДЕ

БИКЕЛДЕ Би килде, туды мәгънәсендә.
БИГИШ-БИГЕШ Бик кеше (улы), бәк баласы.
БИГОЛ-БИКОЛ Би + кол
БИГӘШ-БИГӘЧ Борынгы төрки телдә "принц" (хан улы) мәгънәсен белдергән.
БИДУГАН-БИТУГАН Би (бәк) туган, дөньяга килгән.
БИИШ (БИЕШ) Би + иш (дус, иптәш, ир бала).
БИКБАЙ Бик + бай
БИКБАРС Нык, таза, көчле батыр, каһарман. БИКБАУ Таза бау, нык бау; таза, нык баулы. Бу бала нәсел-токым буыннары җеп-бавын дәвам иттерүче булсын дигән теләктән чыгып кушылган.
БИКБИРДЕ Бәк бирде, ягъни бәк булыр бала бирде. Бирдебәк.
БИКБУГА Бик + Буга
БИКБУЛ 1. Нык, таза бул. 2. Бәк бул.
БИКБУЛАТ Нык булат (корыч); каты корыч.
БИКБУЛДЫ Бәк булды (туды).
БИККЕНӘ Бик (бәк) кенә (булсын).
БИКЛӘМЕШ 1. "Саклау, бикләп тоту" мәгънәсен белдергән бикләә-бикләмеш фигыленнән ясалган. Электә гаиләдә бербер артлы туган ир балалар үлеп барса, үлем бикләнсен, туктасын дигән теләктән чыгып, сүзнең тылсымына ышанып, ир баланың берәрсенә Бикләмеш исемен куша торган булганнар. 2. Бикләмеш исеме борынгы төрки телдә "көтү, истә тоту, сагыну" мәгънәсен белдергән бекләмеш сүзеннән ясалган булырга да мөмкин.
БИКТАРХАН Бик + Тархан
БИКТАШ Нык таш; таштай нык. Ир бала таш шикелле нык булсын дип теләп кушылган.
БИКТИМЕР Ир бала бәк кебек хаким һәм тимер кебек нык булсын дип теләп кушылган.
БИКТИРӘК Нык тирәк мәгънәсендә.
БИКТУГАН Бәк туган.
БИКТУТУК Бәк + Тутук
БИКХАН Бик + Хан
БИКЧУРА-БИКЧУРАЙ Бәк чурасы (баласы, токымы).
БИКЧӘНТӘЙ 1. Төпчек бәк; иң кече ир бала. 2. Нык һәм кечкенә мәгънәсе дә төсмерләнә.
БИКЧУРА
БИЛМАС
БИЛГӘ
БИЙБОЛСУН
БОГРА
БОЛАНБАЙ
БОЛОТ
БОЛОТБЕК Болот + Бек
БОЛОТКАН Болот + Кан
БОЛАНГУҖА
БОЛСУНБЕК
БОРОЛ
БОРОНБАЙ
БОРАН Кайнаучан, дулаучан
БОРАЙ
БОРАКУЛ
БОРХАН
БОРЫНДЫК
БОЕРГАН
БУГДАЙ Җитәкче, эйдәп баручы
БУГРА
БУГРАХАН
БУДАК
БУЗАБА

БУЙДАН
БУЛАГ
БУЛАТ
БУЛУТ
БУЛАНД
БУЛГАК
БУЛАЖАН
БУЗАБА
БУЗ
БУЗЛАР
БУРГУТ
БУРИ
БУРЕ
БУРЕБАЙ
БУРЕКӘЙ
БУРИБЕРДИ
БУРУНДУК
БУТА
БУЛУТ
БУРУЛУШ
БУЛАНБАЙ
БУЛАТ
БУРАН-бай
БУТАЙ
БӘЙРӘМКУЛ
БӘКАМАЙ
БӘКТУГАН Бәк + туган
ГАЧАЙ Куркусез, сугышче, иркеше
ГАШКАЙ Бэхетле, изге
ГАЯ Нык, җимерексез
ГОШГАР Горур, бөекле, тыйнак
ГӨРЛӘР Гөрләп яшәр, шат яшәр.
ГӨНҖӘЛИ
ГҮЗӘЛБАЙ Гүзәл + бай
ДАСТАН
ДАВЛЕТ
ДАВЛЕТБАЙ Давлет + Бай
ДАВЛЕТКЕЛДИ Давлет + Келди
ДАЛАЙ
ДИҢГЕЗ Ир баланың диңгез кебек олуг һәм диңгездәй иясе булуын теләп кушылган.
ДИҢГЕЗБАЙ Диңгез + бай
ДУЛКЫН Дулкын сүзеннән алынган яңа исем.
ДӘҮБӘК Дәү + бәк.
ДӘҮЛЕКАМ Ил, дәүләт шаманы, им-томчысы.
ДӘҮЛИХАН Дәүләтзан.
ДӘҮХАН Дәү (олы) хан.
ДӘҮҖАН Дәү (олы) җан.
ДӘҮС
ДӨСӘЙ
ДУСӘЙ
ДУСӘМБӘТ
ЕГЕТБАЙ Егет + бай
ЕДИГИР Изге, яхшы, игелекле ир.
ЕЛКЫБАЙ Елкы елында туган бай мәгънәсендә. Борынгы төрки ел исәбе булып йөргән 12 хайван циклының елкы (ат) елында туган ир балага кушылган.
ЕЛКЫЧУРА Елкы + Чура
ЕЛАТ
ЕЛБУЛДЫ
ЕЛДАШ
ЕЛДУБАЙ
ЕРБАТЫР
ЕРАСЫЛ
ЕРКЕ
ЕРКИН
ЕРМЕК
ЕРМАК
ЕРЫМБӘТ
ЕСДУСТ
ЕСЕН
ЕСЕНБАЙ
ЖАКСЫМБӘТ
ЗИЯ
ЗИЯБЕК
ЗИЯБӘК
ЗӘЙ Төрки телләрдә сай-зай-зәй сүзе “елга” төшенчәсен белдерә.
ЗӘЙКУАК

ИББИРДЕ Кулай, тиң (бала) бирде мәгънәсендә.
ИГЕЗБАЙ Игезәк туган бай (ир бала). Кыз бала белән игезәк булып туган кыз балага кушылган.
ИГЕЗБӘК Игезәк туган бәк (ир бала). Кыз бала белән игезәк булып туган ир балага кушылган.
ИГЕНБАЙ Игенгә, икмәккә бай мәгънәсендә.
ИДЕБӘК "Хуҗа бәк" бигән мәгънә белдерә.
ИДЕГӘЙ-ИДЕКӘЙ Хуҗа, әфәнде мәгънәсендәге "иде" сүзеннән.
ИДЕЛБАЙ Идел + бай
ИДЕЛБАКТЫ 1. Идел кебек көчле бала бакты (ягъни туды) 2. Иделгә бакты, карады.
ИДЕЛБӘК Идел + бәк
ИДЕЛХАН Идел + Хан
ИДЕЛКӘЙ
ИДЕЛӘЙ
ИЗИБАЙ Нәүбәттәге бай (ир бала). Ир туганы артыннан туган ир балага кушылган.
ИКБАКТЫ Борынгы төрки телдә иг (ик) сүзе "орчык" мәгънәсен белдергән. Бик кечкенә булып туган ир балага Икбакты исемен кушкан булсалар кирәк.
ИЛ Ил сүзе күп төрле мәгънә белдерә; дәүләт, ватан, йорт-җир, өлкә; күч, гаилә, милләт, халык, кабилә; тынычлык; яхшы теләк.
ИЛБАЙ Ил + бай. Ил агасы.
ИЛБАКТЫ Илен багуы, ягъни кайгыртучы туды.
ИЛБАРС Ил + Барс. Ил батыры мәгънәсендә.
ИЛАРСЛАН ИЛБАТЫР Ил каһарманы.
ИЛБИК Ил бәге, ил хуҗасы.
ИЛБУГА Ил + Буга. Ир баланың көчле булуын теләп кушылган.
ИЛБУЛ Ил агасы бул мәгънәсендә.
ИЛБӘК Ил + бәк. Ил агасы, ил хуҗасы.
ИЛГАР
ИЛКИН
ИЛДУС
ИЛТУТМУШ
ИЛХАН
ИЛДЕБАЙ
ИЛДЫР
ИЛДЫРЫМ
ИЛМӘКӘЙ
ИЛМӘТ
ИЛГЕРБАЙ
ИЛГӘЗӘК Илгәзәк; кешегә ягымлы.
ИЛИШ Ил ише (дусты, иптәше, баласы).
ИЛИКИЛДЕ Тынычлык килде мәгънәсендә. Сугыш беткәч туган ир балага кушылган.
ИЛКЕН Беренче бала.
ИЛКӘЙ Ил сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.
ИЛКӘЧ Ил сүзенә -кәч иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
ИЛЛЕБАЙ Әтисе илле яшенә җиткәч туган ир балага кушылган.
ИЛСӨЯР 1. сөяр (бала) 2. Илен, ватанын сөяр; үз илен, үз халкын яратучы.
ИЛСЕКОЛ
ИЛТӘЧ
ИЛТАБАР Ил + табар.
ИЛТАТЛЫ Ил + татлы.
ИЛТАҢ Ил таңы.

ИЛТИМЕР Ил + Тимер
ИЛТИРӘК Ил + Тирәк
ИЛТОТКАН Ил тоткан. Илнең таянычы мәгънәсендә.
ИЛТУГАН Ил агасы туган.
ИЛТӨЗӘР Ил + төзәр
ИЛХАН 1.Ил + Хан. 2. Борынгы төрки халыкларда ханнар титулы.
ИЛЧЕ Ил вәкиле. Исем компоненты.
ИЛЧЕБАЙ Илче + бай
ИЛЧЕКОЛ Илче + кол
ИЛЧЕБАГА Илче бага. Ил хезмәтчесе булачак угыл туды мәгънәсендә.
ИЛЧЕКӘЙ Илче сүзенә-кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
ИЛЧИН Беренче
ИЛЧУРА Ил + Чура
ИЛӘМБАЙ Чибәр бай (бала) мәгънәсендә.
ИЛҮС-ИЛҮСӘ-ИЛҮСӘР Ил үс; ил үсә; ил үсәр.
ИЛИЯС
ИМКИЛГӘН Им (теләк) кабул килгән.
ИМӘН Имән. Ир баланың имәндәй нык, таза булуын теләп кушылган.
ИМӘНБАЙ Имән кебек нык бай (ир бала).
ИМӘНГОЛ Имән кебек нык кол.
ИМӘНКИЛДЕ Имән килде. Имәндәй таза ир бала туды мәгънәсендә.
ИМӘНКИСКӘ Имән кискәсе кебек таза, нык егет.
ИНАЛ Боеручe. Буйсытучы, кушучы
ИНАК
ИРБАЙ Ир + бай.
ИРБИ Ир + би (бәк).
ИРБУЛСЫН Ир булсын, ир бала тусын.
ИРБӘК Ир + бәк.
ИРГОЛ Ир + кол
ИРЕК Азатлык, хөрлек.
ИРКЕН Иркен, азат.
ИРКЕНБАЙ Иркен +бай.
ИРКЕНБӘК Иркен, мул тормышлы бәк мәгънәсендә.
ИРКИЛМӘК Ир килмәк, ир бала тумак.
ИРКӘБАЙ Иркә + бай
ИРКӘШ Ир сүзенә-кәш иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.
ИРМӘК Кызык, юаныч бирүче.
ИРТУГАН Ир бала туган.
ИРХАН Ир хан.
ИРХУҖА Ир хуҗа.
ИРҖЕМӘС Сыкранмас, авырмас.
ИСӘН Сау-сәламәт.
ИСӘНБАЙ Исән бай.
ИСӘНБУЛДЫ Исән туды мәгънәсендә.
ИСӘНБӘК Исән-сау бәк.
ИСӘНГИЛДЕ-ИСӘНКИЛДЕ Сау-сәламәт килде (туды).
ИСӘНКОЛ-ИСӘНГОЛ Исән кол.
ИСӘНКИЛ Исән-сау кил (ту).
ИСӘНТИМЕР Исән Тимер. Ир баланы исән-таза һәм тимердәй нык булуын теләп кушылган.
ИСӘНТОР Исән тор. Бала исән торсын, яшәсен дип теләү исеме.
ИСӘНЧЕК Исән сүзенә -чек иркәләү — кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
ИСӘНЧУРА Исән чура (бала, игенче, сугышчы).
ИШБАЙ Иш + бай. Гаиләне ишәйтүче ир бала мәгънәсендә.
ИШБАРА

ИШБАК Гаиләне ишәйтүче бала бакты, ягъни туды мәгънәсендә.
ИШБИРДЕ Угыл, ярдәмче бирде мәгънәсендә.
ИШБУЛ Ярдәмче, юлдаш бул мәгънәсендә.
ИШБУЛАТ Иш + Булат
ИШБУЛДЫ Ярдәмче, юлдаш ир бала булды мәгънәсендә.
ИШБҮЛӘК 1.Нәселне дәвам иттерүче ир бала мәгънәсендә. 2. Әтисе үлгәч туган ир бала, әтисе бүләге.
ИШГУҖА (ИШЕМХУҖА) Ишем (гаиләм) хуҗасы булачак ир бала мәгънәсендә. Тәрдәше: Ишхуҗа.
ИШЕМ-ИШИМ Иш (бала, гаилә) сүзенә беренче зат тартым кушымчасы -ем (-им) ялганып ясалган исем.
ИШЕМБАЙ Ишем + бай
ИШЕМГОЛ Ишем + кол.
ИШЕМКУЛ
ИШЕНБЕК
ИШИМБЕК
ИШЕМХУҖА Ишем + Хуҗа
ИШКАП Иш (тиң, иптәш, дус) сүзенә борынгы төрки "якын туган, кан кардәш" мәгънәсен белдерә торган кап сүзе кушылып ясалган исем.
ИШКАРА Иш кара (ту).
ИШКЕНӘ Иш кенә.
ИШКИЛ Иш кил (ту).
ИШКИЛДЕ Иш килде (туды).
ИШКУӘТ Нәселнең ишен һәм куәтен арттыручы мәгънәсендә.
ИШКӘЙ Иш сүзенә—кәй иркәләү— кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.
ИШЛЕБАЙ Ишле бай.
ИШНАРАТ ИР баланың нарат агачы кебек нык һәм зифа булуын теләп кушылган.
ИШСАРЫ Иш сары (байлык, алтын, ягъни ир бала).
ИШТАЙ Иш + тай
ИШТАҢ Таң ише. Таңда туган иш (дус, иптәш, бала) мәгънәсендә.
ИШТИМЕР Иш + Тимер. Ир бала тимердәй нык булсын дип теләп кушылган.
ИШТИРӘК Иш + тирәк (таяныч). Ике бертуган ир балаларның яки игезәк ир балаларның берсенә кушыла торган традицион исемнәрнең (Иштирәк белән Куштирәкнең) берсе (Х.Маннанов).
ИШТУКАЙ Иш + Тукай
ИШХАН Иш + Хан
ИШЧУРА Иш + чура (бала, игенче, сугышчы).
ИШЬЕГЕТ Иш + егет.
ИШӘЙ Ишәй, күбәй.
ИЗҮБӘК
ИЛБАКТЫ
ИЛЕНЧЕ
ИЛЬСУБАЙ
ИЛЕБАЙ
ИЛЕМ
ИЛИМБЕК
ИЛДЕБАЙ
ИНАН Ышан
ЙАГАН Йаган сүзе борынгы төрки телдә "фил" мәгънәсен белдергән.
ЙОБАНАЙ Юаныч, куаныч мәгънәсендә.
ЙОЗАК Баланың үлеме йозакласын, туктасын дип теләп кушылган.
ЙОЛДЫЗ

ЙОМАГАЛАК 1. Йомагаклау, яшерү; очын югалту. 2. Табышмак. Борынгы заманнарда кеше исеме һәм, гомумән, сүз магик кочкә ия дип санаганнар. Кешенең чын исеме билгеле булса, исемен әйтеп, аңа авыру, зыян-зарар китерергә мөмкин дигән мәҗүси ышану дулган. Бу ышану чын исемне яшерү (табулаштыру) йоласын тудырган.

ЙОРТАЙ Йорт (борынгы төрки телдә йорт сүзе "өй, биләмә, яшәү урыны, җир ил" мәгънәләрен белдергән) сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган. күч. "Йорт җанлы, йорт өчен тырышучан".

ЙОРТБАГЫШ 1. Йорт багучы; төп йортта торып калучы бала (төпчек ир бала). 2. Ил-йорт багучы, ил-йорт агасы.

ЙОРТБАК Йортны багучы (төпчек ир бала).

ЙОРТЛЫБАЙ Йорт-җире булган бай.

ЙОРТЫЙ 1. йортка бирелгән; йорт җанлыклы. 2. Төп йортта калучы төпчек ир бала.

ЙӨЗИКӘЙ Йөзи (йөзле, әдәпле, бәхетле) яки йөз (сан) сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

ЙӨЗЛЕБАЙ (ЙӨЗЛЕКБАЙ) Йөзлекле, йөз пәрдәле бай. Электә баланың йөз пәрдәсе (йөзлек-бит ярасы) белән дөньяга килүен бәхет билгесе итеп санаганнар һәм аңа йөзле, йөзлек сүзе кергән кушма исем биргәннәр.

ЙӨЗЛЕБӘК Йөзле, йөзпәрдәле (әдәпле, бәхетле) бәк.

ЙӨЗЛЕКӘЙ Йөзле (йөзлекле) сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

ЙӨЗМИҢЛЕКӘЙ-ЙӨЗМИНКӘЙ Миңле (чибәр, матур) йөз.

ЙӨЗЬЯШӘР Йөз яшәр, йөзгә җитәр.

ЙӨЗӘЙ-ЙҮЗӘЙ-ЙҮЗИ 1. Йөзәй (йөзгә җит). 2. Күбәй, ишәй.

ЙЫЛМАЗ Кыю кеше, җилбәзәк

КАБУЛ

КАБАЙ Кабык бишек, бәллү.

КАДЫШ Борынгы төрки телдәге (туган, кардәш) сүзеннән ясалган.

КАДАР

КАДЕРЛЕ

КАДЕРКОЛ

КАЗАКБАЙ Казак бай

КАЗАККОЛ Казак кол.

КАЗАКХАН Казак хан.

КАЗАН

КАЗАНАЙ Казан исеменә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган.

КАЗАНАК Казан исеменә-ак иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

КАЗАНБАЙ Казан + бай

КАЗАНБӘК Казан + бәк.

КАЗАНБЕК Казан + бек

КАЗБУЛАТ

КАЗАНГОЛ Казан + кол.

КАЛЧЫБАЙ

КАЛАУН Кала + ун корылма

КАЛДЫ Каты авырудан соң исән калган ир балага кушылган.

КАЛДЫБАЙ Калды + бай

КАЛДЫГОЛ Калды + кол.

КАЛМЫШ Исән калмыш мәгънәсендә.

КАМКАЙ Кам (шаман) сүзенә -кай иркәләү кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
КАМАЙ
КАМАКАЙ
КАМБУЛАТ Кам башлыгы + Булат
КАНАТ
КАНКАЙ
КАНЫБӘК
КАНАТБЕК
КАПКАЙ Борынгы төрки телдәге кап (якын, кан кардәш) сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
КАПЛАН Каплан, леопард.
КАПЛАНБӘК Каплан + бәк.
КАПШАЙ Ашыгучан, кызу.
КАРААРЫСЛАН Кара төстәге арыслан, ягъни көчле, дәһшәтле арыслан. Ир баланың арыслан кебек көчле булуын теләп кушылган.
КАРАБАЙ 1. Көчле, куәтле бай (к.). 2. Кара тәнле ир бала.
КАРАБЕК
КАРАБУГА
КАРАБАРС Кара барс
КАРАБАТЫР Кара батыр.
КАРАБАШ 1. Кол, хезмәтче. 2. Кара чәчле (башлы) ир бала.
КАРАБАЯН Карабай.
КАРАБИ Кара би. Көчле би.
КАРАБИРДЕ Кара + бирде.
КАРАБУГА Кара + буга
КАРАБУЛАТ Кара + Булат
КАРАБӘК Кара + бәк
КАРАГАЙ Карагай — ылыслы агач. Ир баланың карагай агачы шикелле нык булуын теләп кушылган.
КАРАГАН Караган, баккан (ягъни туган).
КАРАГАЧ Карагач. Ир баланың карагач шикелле булуын теләп кушылган.
КАРАГОЛ-КАРАКОЛ 1. Кара + кол. 2. Сакчы, каравылчы.
КАРАГУЛ
КАРАИШ Кара + иш
КАРАЙ Карай; дәһшәтле, көчле, куәтле бул.
КАРАКАЙ Кара сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган. Кара тәнле ир балага кушылган.
КАРАКАШ Кара каш.
КАРАБАШ Кара баш
КАРАКИЛДЕ 1. Кара тәнле, чәчле (ир бала) килде (туды). 2. Көчле куәтле (ир бала) килде (туды).
КАРАКОШ Каракош, бөркет. Ир баланың каракош кебек батыр булуын теләп кушылган.
КАРАКУҖАК Кара кузак. Киләчәктә баланың борчак кузагы эчендәге орлыклар кебек ишле гаиләле булуын теләп кушылган.
КАРАКҮЗ Кара күз. Кара күзле ир яки кыз бала.
КАРАНАЙ Караңгы чырайлы; җитди кыяфәтле мәгънәсендә.
КАРАТАЙ Кара + тай
КАРАКУЛ
КАРАМАН
КАРАНАЙ
КАРАНТАЙ
КАРАНДАЙ
КАРАСУНКУР
КАРАТАШ Кара + таш. Дәһшәтле, изге таш. Ир баланың нык булуын теләп кушылган.
КАРАТИМЕР Кара + Тимер
КАРАТУГАН Кара + туган.
КАРАТЕГИН

КАРАХАН Кара + Хан
КАРАХУҖА Кара + Хужа
КАРАЧ Кара тутлы (кеше).
КАРАЧИ Кечле
КАРАЧМАН Кара тутлы кеше.
КАРАЧУРА Кара + Чура.
КАРАЪЕГЕТ Кара + егет.
КАРАЧАЙ
КАРАШ
КАРБУГА
КАРЛЫХАН Кар яуган көнне яки кышын туган хан (ир бала).
КАРМЫШ Карамыш.
КАРНАК Борынгы төрки телдә "зур корсаклы" мәгънәсен белдерүче карнак сүзеннән. Туганда корсагы зур булган ир балага кушылган.
КАРТБАЙ Карт бай.
КАРТЫБАЙ Күп яшәр хан.
КАРЫНДАШ-КАРДӘШ Бер анадан туган мәгънәсендә. Бу исем бер үк анадан туган, әмма башка атадан (әнисенең икенче яки өченче иреннән) булган икенче яки өченче ир балага кушылган.
КАРЫБЕК
КАЧКЫН Электә төрки халыкларда никахсыз туган балаларга яки башка ыруг-кабиләдән качып килгән ир-егетләргә кушылган.
КАЧКЫНБАЙ Качкын + бай
КАЧМАС Качмас, качып китмәс.
КАЧБУЛАТ
КАЧӘЙ
КАИТМАС
КАШКАР КАШКЫР Бүре.
КАШКАРБАЙ Кашкар + бай
КЕЛДИБЕК
КЕЛӘШ Телэш.
КЕРАЙ
КЕРБАЛАЙ КЕЧЕБАЙ Гаиләдәге төпчек балага кушылган. Кече бай, ягъни төпчек ир бала.
КЕШ Кыйммәтле мехлы җәнлек (соболь).
КЕШБИ Кеш + би.
КЕНГЕР КИЕК Кыргый җәнлек; болан; кыр кәҗәсе.
КИЕКБАЙ Киек + бай
КИЕКХАН Киек + Хан
КИЛБАЙ Кил + бай
КИЛБАРС Кил + барс.
КИЛБАШ Кил + баш (бала).
КИЛДЕБАЙ Килде + бай.
КИЛДЕБӘК Килде + бәк.
КИЛДИЯР КИЛДЕГОЛ Килде + кол.
КИЛДЕКУШ Килде + куш (иш, пар).
КИЛДУРАЗ Килде + ураз (бәхет).
КИЛМӘК Килгән (туган) бала.
КИЛСЕНБАЙ Килсен (тусын) бай мәгънәсендә.
КИТАШ Кил + таш
КИЛТИЯР Тияр (бала) кил мәгънәсендә.
КИЛЧУРА Кил + чура (ир бала, игенче, сугышчы).
КИЛӘБАЙ Бай туа мәгънәсендә.
КИНҖӘ Төпчек бала. Д.в.: Кинтә, Кинчә. Исем компоненты.
КИНҖЕБАЙ Кинҗә + бай
КИНҖЕГАЛИ Кинҗә + Гали
КИНҖӘГОЛ-КИНҖЕКОЛ Кинҗә + кол
КИНҖӘКӘЙ Кинҗә (к.) сүзенә кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
КИНҖЕСЫЛУ Кинҗә + Сылу.
КИНҖЕХАН Кинҗә + Хан
КИРМАН Корылма, янына бармаслык, кагылдырмаучан

КИРӘЙ 1. Бритва. Ир баланың явыз көчләргә карата үткен пәке — кирәй кебек булуын теләп кушылган. 2. Кирәй — "үлемгә бирешмә, үлемгә кирелән".

КИЧИ КИЧИБЕК КИЧҮБАЙ Кичү + бай. Борынгы заманнарда зур елга буйларында кичү башы (ягъни бае) дигән хезмәт урыны һәм вазифасы булган.

КОБАЙ Коба (төс) сүзенә чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.

КОДАБАЙ Кода бай

КОДАКАЙ Кода сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

КОДАШ 1. Кода сүзенә -ш иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем. "Кодачык, кода баласы" дигән мәгънәләргә ия. 2. Борынгы төрки телдәге кодаш сүзе "бер атадан, әмма төрле анадан туган ир бала" дигән мәгънә белдерә.

КОЗГЫН Кош исеменнән. Борынгы төрки телдә козгын хәким— лек, акыллылык символы булган.

КОЛАЙ 1. Кол сүзенә -ай атау-эрдәшү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем. 2. Мөлаем, матур.

КОЛБИ Кол + би.

КОЛБИРДЕ Кол + бирде.

КОЛБӘК Кол + бәк.

КОЛГИЛДЕ-КОЛКИЛДЕ Кол + килде (туды).

КОЛИШ Кол + иш (ярдәмче, юлдаш, бала).

КОЛКОМАН 1. Коман кол; коба(н) төстәге, коба чәчле кол. 2. Кол коман (кыпчак). КОЛМАН Кол кеше.

КОЛСАРЫ Изге, яхшы кол мәгънәсендә.

КОЛТАЙ Кол + тай

КОЛТАШ Кол + таш.

КОЛТИМЕР Кол + Тимер

КОЛТУГАН Кол + туган.

КОЛУРАЗ Кол + Ураз. Бәхетле кол.

КОЛЧУРА Кол + Чура

КОЛЫН Колын (яшь тай).

КОЛЫНБАЙ Колын + бай

КОЛЫНТАЙ Колын сүзенә монгол телендә ирлек женесен белдерә торган -тай кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.

КОНДЫЗ Затлы мех бирүче су җәнлеге (бобр).

КОНДЫЗБАЙ Кондыз + бай

КОРЫЧ Корыч металлы. Бала корыч кебек нык булсын дигән теләктән чыгып бирелә торган исем.

КОРЫЧБАЙ Корыч кебек бай.

КОРЫЧБУЛАТ Корыч + Булат

КОРЫЧТИМЕР Корыч + Тимер

КОРЫЧХАН Корыч хан.

КОРЫЧҖАН Корыч җан.

КОТАН Бәхетле, бәхет иясе.

КОТКИЛӘ Бәхет килә.

КОТЛЫ Бәхетле; мактаулы, хәерле; исән-имин.

КОТЛЫБАЙ Бәхетле бай

КОТЛЫБАРС Бәхетле Барс

КОТЛЫБИ Котлы + би.

КОТЛЫБИРДЕ Бәхетле бала бирде.

КОТЛЫБУГА Котлы + Буга Ир баланың бәхетле һәм көчле булуын теләп кушылган.

КОТЛЫБӘК (КОТЛЫМБӘК) Бәхетле бәк.

КОТЛЫБӨКӘШ Бәхетле бокәш баһадир, каһарман.
КОТЛЫБӘК Котлы + Бәк
КОТЛЫГИЛДЕ-КИТЛЫКИЛДЕ Бәхетле килде (туды).
КОТЛЫГОЛ-КОТЛЫКОЛ Бәхетле кол
КОТЛЫК Бәхет иясе, бәхетле.
КОТЛЫКАЗАН Бәхетле казан. Баланың бәхетле һәм ризыклы булуын теләп кушылган.
КОТЛЫКАЙ Котлы сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.
КОТЛЫКАЧ-КОТЛЫКАШ Бәхетлекәч мәгънәсендә.
КОТЛЫКИЛДЕ Бәхетле (ир бала) килде (туды).
КОТЛЫКУШ Бәхетле куш (пар, иш).
КОТЛЫМӘРГӘН Котлы + Мәргән
КОТЛЫТИМЕР Котлы + Тимер
КОТЛЫХАН Бәхетле хуҗа.
КОТЛЫЧУРА Котлы + Чура
КОТЛЫЮЛ Котлы + юл. Гомер юлы бәхетле булуын теләп кушылган.
КОТСАЛ Бәхет сал, бәхетле ит мәгънәсендә.
КОТТУМАК Кот + Тумак
КОТТАЙМАС Җан таймас, качмас, ягъни озак яшәр бала мәгънәсендә.
КОТЫЙ Бәхетле, бәхет иясе.
КОТЫК Бәхет.
КОШЧЫ Кешенең кәсеп-һөнәрен белдергән борынгы исем (кошчылар ау кошлары-бөркетләр асраганнар). Күп кенә төрки халыкларда кошчы ыруглары бар.
КОҢГЫР Коңгыр, коңгырт. Коңгыр (коңгырт) күзле, чәчле ир балага кушылган.
КОҢГЫРБАЙ Коңгыр + бай. Коңгырт күзле, чәчле ир бала.
КОЧ
КОЧАР
КОЧАРЛИ
КУАНДЫК шатландык, сөендек.
КУАНЕЧ
КУТЛУК
КУБАШ 1. Кубаш; кош исеменнән. 2. Коба + иш
КУЗАК-КУҖАК Кузак, борчак кузагы. Ир баланың кузак эчендәге бөртекләр кебек ишле, күп балалы гаилә башлыгы булуын теләп кушылган.
КУЗЫ-КУЗЫЙ-КУЗИ-КҮЗӘЙ 1. Язгы яшь бәрән, куй бәтие. 2. Зодиак йолдызлыгы-Овен. Хәзерге ел исәбе буенча мартка туры килә торган хәмәл ае исеменең татарча аталышы. Бу атама яз башында кузылар — язгы бәрәннәр туа башлаган вакытка бәйләнешле рәвештә барлыкка килгән.
КУЗЫБАЙ Кузы + бай
КУЗЫБАЛА Кузы + бала.
КУЗЫБӘК Кузы + бәк.
КУЗЫКИЛДЕ Кузы + килде (туды).
КУЗЫМГОЛ-КУЗЫМКОЛ Кузы (м) + кол.
КУЙБАГЫШ Куй + багыш. Куйлар багышучы, карашучы мәгънәсендә.
КУЙЧЫБАЙ Борынгы төрки календарьның куй (сарык) елында туган ир балага кушылган. Казахларда

Койчыбай исеме әле дә кулланылышта йөри.
КУЛАН
КУЛАЙБӘК Кулай + бәк. Күңелгә ятышлы бәк.
КУЛИ Кол, хезмәтче.
КУЛИБАЙ Бай колы.
КУЛИБӘК Бәк колы.
КУНАЙ 1.Гонур. 2. күн (кояш) + ай (ай) 3. Нугай, казах, кыргыз телләрендә куна (куна + ай) сүзе "шатлык" мәгънәсе белдерә.
КУНАК Көтеп алынган яки кунакта туган мәгънәсендә. Исем компоненты.
КУНАКБАЙ Кунак + бай
КУНДУГМИШ КУНАККИЛДЕ Көтеп алынган бала туды мәгънәсендә.
КУНАККОЛ Кунак + кол
КУНАКХУҖА Кунак + Хуҗа
КУМЕК
КУМУШ
КУМУШБУГА
КУМУШТЕГИН
КУРМАН Ук савыты.
КУР КУРБУГА
КУРКМАС Куркусыз
КУРУГЛЫ
КУРМЫШ Тормыш, гаилә кормыш.
КУРТ-КОРТ Бүре. көнбяк төрки (угрыз группасы) телдә курт-корт сүзе әле дә "бүре" мәгънәсендә йөри.
КУРТАЙ Курт (бүре) сүзенә -ай антропонимик иркәләү-эндәшү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем. Бүре кебек көчле, дәһшәтле бул мәгънәсенә ия.
КУРТАШ Курт (бүре) сүзенә -аш антропонимик иркәләү-эндәшү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.
КУТЛУГ Сизгер
КУТЛУГБУГА Кут + луг + буга
КУТБУГА Кут + буга
КУЧАК
КУЧБОЙ
КУЧКАР Сарык (куй) тәкәсе.
КУЧКАРБАЙ Кучкар + бай
КУЧКАРБӘК Кучкар + бәк
КУТУЗ Кут+ уз
КУПАЙСУН КУШАЙ Куш (пар) сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган.
КУШАР
КУШАРБЕК
КУШАН
КУШБАЙ Пар итүче бай
КУШБАКТЫ Пар итүче бакты, туды.
КУШБӘК Пар итүче бәк мәгънәсендә.
КУШБӘХЕТ Икеләтә бәхет.
КУШКИЛДЕ Пар килде мәгънәсендә.
КУШЙӨРӘК Куш + йөрәк; ике йөрәкле. Кыю, батыр кеше мәгънәсендә.
КУШЛАВЫЧ-КУШЛАУЧЫ Гаиләдә ир кешене (башлыча әти кешене) кушлаучы, ягъни пар итүче беренче ир бала.
КУШТАМАК Куш тамак, ике тамаклы (иякле). Бик таза (ике иякле) булып туган ир балаларга кушылган.
КУШТИРӘК Куш тирәк, таяныч. Борында татарларда игезәк ир балалар туса, берсенә Иштирәк, икенчесенә Куштирәк дип исем кушу гадәте булган.

КЫЗЫЛБАЙ 1. Кызыл бай, ягъни җирән-кызгылт чәчле бай (бала). 2. Сәүдәгәр.

КЫЗЫЛБАШ Җирән-кызгылт чәчле ир балага кушылган.

КЫЗЫРАС

КЫЛЫСБАЙ

КЫЛЫЧ Явыз көчләр ир баладан кылычтан курыккан шикелле курыксыннар дигән теләктән чыгып кушылган.

КЫЛЫЧБЕЙ Кылыч + Бей

КЫЛЫЧАРСЛАН Кылыч + Арслан. Ир бала кылыч кебек үткен, арслан кебек кыю булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

КЫЛЫЧБАЙ Кылыч + бай.

КЫРГЫЗБАЙ Кыргыз (халык исеме) + бай.

КЫРЛАЙ 1. Кырлач ай > Кырлай — "салкын ай". Кырлач — кышның иң салкын вакыты, олы кырлач январь аена, кече кырлач февраль аена туры килә. Кырлач сүзенең борынгы "календарь" мәгънәсе кайбер төрки халыклар телендә хәзергәчә сакланып калган.

КЫРЛАЧ Кышның салкын аенда — кырлач айда туучы ир бала. к. Кырлай.

КЫРЫМ Борынгы төрки телдә корум: 1. Таралган ташлар, кыя ватыклары, валуннар. 2. күч. Бик күп мал-туар.

КЫРЫМБАЙ Кырым + бай. Мал-туарлы бай.

КЫРЫМХАН Кырым + Хан. Бик күп мал—туарлы хан мәгънәсендә.

КЫРЫМХУҖА Кырым + Хуҗа. Бик күп мал-туарлы хуҗа мәгънәсендә.

КӨЛТӘБАЙ Көлтә + бай. Баланың байлык иясе булуын теләп кушылган.

КӨЛӘЧ Күп вакыт көлеп, елмаеп торучан бала.

КӨМЕШ Көмеш, затлы, кыйммәтле металл. Эчке сафлык, пакьлек, гөнаһсызлык символы.

КӨМЕШАЙ Көмеш ай.

КӨМЕШБАЙ Көмеш бай

КӨН 1. Көн, кояш. 2. Борынгы төрки көг-күн-һүн (гунн) кабиләсенең исеме.

КӨНБАЙ Көн + бай

КӨНБАК Көн (кояш) кебек нурлы бала бак (ягъни ту).

КӨНБИРДЕ Көн (кояш) кебек (ир бала) бирде.

КӨНТИМЕР Көн + Тимер

КӨНТУГАН Көн туган. Көн (кояш) кебек нурлы бала туган.

КӨНТУМЫШ Көн тумыш. Көн (кояш) кебек нурлы бала тумыш.

КӨНЧУРА Көн (кояш) кебек чура

КӨҢҮЛДӨ

КӨСӘПБАЙ Көсәп (көтеп) алынган бай (ир бала).

КӨСӘНЕК Көсәнек, көтемеш (бала).

КӨСӘПКОЛ Көсәп (көтеп) алынган кол (ир бала).

КӨТЕК Кәтек. Көтәп (көтеп) алынган ир бала.

КӨТЕМ Көтәм; көтеп алынучы.

КӨТЕПАЛДЫК Көтеп алдык.

КӨТЕПАЛДЫМ Көтеп алдым.

КӨЧЕК Көчек (төпчек) ир бала. 2. Маэмай, көчек. Бала көчек кебек яшәүчән булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

КӨЧЕКБАЙ Көчек + бай

КӨЧЕККОЛ Көчек + кол

КӨЧБАТЫР Көч + батыр. Көчле батыр мәгънәсендә.

КӨКЧӨ

КӨЧКИЛДЕ Көч килде. Әти-әнисенә ярдәм итәрдәй ир бала туган.

КӨЧЛЕТИРӘК Көчле тирәк, таяныч.

КҮБӘК Эт; күч. иптәш. Бала талымсыз, авыруларга бирешми торган булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

КҮГЕШ Чагатай (иске үзбәк) телендә "аккош" мәгънәсен белдерә торган кугу сүзенә -иш иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

КҮГӘЙ 1. "Күк кебек бөек, югары бул" мәгънәсе төсмерләнә. 2. диал. Күк күзле бала.

КҮГӘНӘК Борынгы төрки телдә "күк, тәңре" мәгънәсен белдергән күк сүзе белән "эт баласы"н аңлаткан әнәк сүзе кушылып ясалган.

КҮГӘРЧЕН Кош исеменнән.

КҮЗБАЙ Күз + бай. Күз кебек кадерле бай (ир бала).

КҮЗБИ Күз + би. Күз кебек кадерле би.

КҮЗБӘК Күз + бәк. Күз кебек кадерле бәк мәгънәсендә.

КҮЗКӘЙ Күз сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем. Күз кебек кадерле балакай мәгънәсендә.

КҮКЕ-КҮКИ-КҮКҮЙ Күке (монг. хөхээ "күке"), "күке кошы" атамасыннан алынган борынгы исем. Бу исем күбесенчә гаи— ләнең бердән-бер ир баласына бирелгән.

КҮККҮЗ Күк күзле бала.

КҮКЛӘШ "Тамырлану", яшәрү" мәгънәләрен белдергән борынгы төрки көкләш сүзеннән ясалган исем.

КҮКТАЙ Күк тай (колын). Күк төстәге тай (бала).

КҮКТИМЕР Күк тимер. Изге тимер мәгънәсе төсмерләнә.

КҮМӘЧБАЙ Күмәч + бай Бала икмәк-күмәчле, нигъмәтле булсын дип кушылган исем.

КҮМҮШ

КҮМҮШБЕК

КҮЧЕМ (КҮЧҮМ) 1. Күчүче, күчеп йөрүче. Күчену вакытында туган ир балага бирелгән. 2. Күч сүзе борынгы төрки телдә ил, гаилә, йорт, нәсел гыру халык, төркем мәгънәләрен дә белдергән.

КҮЧЕШ Күчеш, күчену. Күчену вакытында туган ир балага кушылган.

КҮЧБАЙ Күчеп йөргәндә туган бай (ир бала).

КҮЧЕРБАЙ Күчер, ягъни күчеп йөрер бай мәгънәсендә. Бу исем борынгы төрки халыкларның тормышы терлек асраучылык һәм күчмә тормыш белән бәйле булуын күрсәтә.

ЛАЧИН Намуслы, батыр, сугышче

ЛАЧЫН Лачын кош. батырлык, кыюлык символы.

ЛАЧЫНБАРС Лачын + Барс. Борынгы исем. Ир баланың лачын кошы кебек батыр һәм юлбарс кебек елгыр булуын теләп кушылган.

МАЛБАЙ Мал + бай. Мал-туар бай.

МАНГУТ Монгол һәм кыпчаклардагы кабилә атамасы.
МАНГУШ-МӘНГҮШ Мәңге иш (озак яшәр ир бала).
МАЙДАН
МАКТАЛЫ
МАМАЙ
МЕНГЛИ
МЕНГЛИКУЛИ
МЕНДИБАЙ
МЕНГУБАРС
МЕРГАН
МЕРГЕН
МИҢЛЕБАЙ Миңле + бай
МИҢЛЕБӘК Миңле + бәк.
МИҢЛЕЛЕИШ Миңле иш (дус, бала).
МУЙНАК Муены ак. Муены ак эткә кушыла торган зооним.
МОГОЛ
МӘМИЛ Мәмиле, тәмле, татлы.
МӘРГӘН Аучы; төз атучы.
МУЙНАК НАРАТ Ылыслы мәңге яшел агач.
НАЙМАН
НОКРАТ 1.Вак көмеш акча; эретелгән саф көмеш.
НУГАЙ 1. Монголча нокай — эт. Борынгы монгол-төрки телдә "нокай ил" (эт елы) 12 хайван циклына нигезләнгән ел туган ир балаларга еш кына Нугай (Ногай) исеме бирелгән. 2. Төрки ыруг һәм халык исеме.
НУГАЙБӘК Нугай + бәк
НУРСУЛТАН Нур + Султан
НУРБУЛАТ Нур + Булат
НӘГЫЙМХАН Нәгыйм + Хан
НӘҮШИРВАН (ӘНҮШИРВАН) Татлы җан, яшәү.
ОТЕГЕН
ОГУЛ
ОГУЛКИРӘК
ОГУЛСУРАЙ
ОГЛАН Угыл (углан), ир бала; буй җиткән егет; атлы сугышчы, кавалерист.
ОЛЫХАН Олы хан
ОКТАЙ Халык баласы, судья
ОЛДЖАЙ
ОНЕР Алдынге
ОЛЖАС
ОЧКЫН Чакты, очкын.
ОРХАН Сугышчыларнын ханы,
ОРТОБАЙ
ОРДОБАЙ
РЫСАЙ
РЫСБАЙ Бәхетле бай.
РЫСБУГА Рыс + Буга. Бәхетле җәм көчле угыл мәгънәсендә.
РЫСКОЛ Бәхетле кол.
РЫСКУҖА (РЫСХУҖА) Бәхетле хуҗа.
САБАН Сабан. Сабан аенда — язгы чәчү вакытында туган ир балага кушылган.
САБАНАЙ Май ае, сабан ае. Сабан аенда туган ир балага кушылган.
САБЫР
САБЫРБЕК
САГЫНДЫК
САГЫНБАЙ
САРМАН Сабан(к.) сүзенә антропонимик-ак иркәләү кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган. Язгы сабан өстендә туган ир балага кушылган.
САРХАН Буйсытучы, кушучы
САЙБӘК "Яхшы, данлы" мәгънәсен белдергән саин сүзе ялганып ясалган исем.
САЙКАЙ Борынгы төрки-монгол телләрендә "яхшы, матур" мәгънәсен белдергән сай сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү

кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.

САЙХАН-САЙКАН Яхшы, күркәм хан.

САЙЛАУ

САЛКАЙ-САЛЛЫКАЙ Сал, салы (нык, таза) сүзләренә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы кушылып ясалган исем.

САЛКЫНБАЙ

САЛЛЫБАЙ "Таза, нык, көчле бай" мәгънәсе төсмерләнә.

САЛЪЕГЕТ Таза, нык егет.

САЛТАЙ Ныклык-тазалык иясе.

САНСЫЗ

САНСЫЗБАЙ

САНДЖАР

САРБАЙ 1. Сары бай; саргылтҗирән чәчле бай (к.). 2. Сары йонлы эткә кушыла торган исем (зооним).

САРЫ Борынгы төрки халыкларда сары төс — затлы төс, алтын төсе итеп саналган. Табигатьнең сары төстәге (алтын төстәге) әйберләре ихтирам ителгән.

САРЫБАЙ Сары + бай

САРЫБАЛА Сары + бала. Төсебите яки чәче сары балага кушылган.

САРЫБАШ-САРБАШ Сары + баш. Сары чәч мәгънәсендә.

САРЫБУГА Сары + буга. Ир баланың бай һәм көчле булуын теләп кушылган.

САРЫБУЛАТ Сары + Булат

САРЫБӘК Сары + бәк. Затлы бәк мәгънәсендә.

САРЫКОЛ Сары + кол.

САРЫГОЛ Сары +гол

САРЫКАЙ Сары исеменең -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы алган төрдәше. Кадерле балакай мәгънәсендә.

САРЫМӘРГӘН Сары + Мәргән

САРЫМСАК Кыр суганы, сарымсак. Борынгы төрки халыкларда әче, зәһәр исле шушы үсемлек атамасы бала янына явыз көчләр килмәсен, авыру йокмасын дигән теләктән чыгып исем итеп кушылган.

САРЫСЛАН Сарыаслан (арыслан).

САРЫТАЙ Сары тай.

САРЫЧ Сарыч, карчыга.

САРЫЧЫК Сары сүзенә -чык иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

САРЫЧӘЧ Сары чәч. Сары чәчле ир балага кушылган.

САТАЙ

САТЛЫК Сатлык бала. Төрки халыкларда уллыкка алынган балага яки, гаиләдә бала тормыйча, тугач та үлеп барса, явыз рухларны "эз яздыру" максатыннан чыгып, ир балаларга аерым профилактик исемнәр кушу йоласы булган. Алдан килешеп куюбуенча, бала тугач та аны якыннарына, таныш-белешләренә биреп, беркадәр вакыттан соң акча биреп "сатып алу" орымын башкарганнар. Алтайлыларда әле хәзер дә Сатлык, Сатылыш, Сату исемнәре кушыла.

САТЫЛБАЛ Сатып алынган бала.

САТЫШ Сатылмаш бала. к. Сатлык.

САУГИЛДЕ Сау килде, ягъни сау-таза туды.

САУЧУРА Сау чура (ир бала, игенче, сугышчы).

СЕРМӘКТӘЙ Түземле, чыдам ир-егет дигән мәгънәгә ия.

СЕЛУК Тыныч, тотнаклы

СИГЕЗӘК Гаиләдә сигезенче булып туган ир балага кушылган борынгы исем.

СИКСӘНБАЙ Сиксән + бай. Бу исем йөртүче ир бала сиксәнгә житсен дигән теләктән чыгып яисе әтисе сиксәнгә житкәч туган балага кушылган.

СОРАГАН Тәңредән бала сорап. ырым—йола башкарылганнан соң туган ир балага кушылган.

СОРАН Тәнредән сорап алынган бала.

СОРАНБАЙ Соран + бай. Тәңредән сорап алынган бала.

СОРАНЧЫК-СОРАЧЫК Соран яки сора сүзенә -чык иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем. Тәңредән бала сорап, ырымнар башкарганнан соң туган ир балага кушылган.

СОРАПКОЛ Соран алган кол.

СОСЛАН Сослан — берничә көлтәдән куелган чүмәлә. Баланың байлык, муллык иясе булуын теләп кушылган.

СОСЛАНБӘК Сослан + бәк.

СУБАЙ 1. Сылу, төз гәүдәле; ыспай, матур, купшы. 2. Атменәр, кавалерист, атлы сугышчы.

СУЕР Суер (кош).

СУЛИМ Данлыклы атаклы.

СУЛИ

СУЛУХАН Данлыклы, атаклы хан.

СУЛТАН

СУЛӘЙ

СУНГУР

СУНАРГОЛ Сунарчы кол; аучы.

СУНАРЧЫ Аучы. Кешенең кәсеп-һөнәрен белдерүче борынгы исем.

СУСАР Жәнлек исеме.

СЫБАЙ СИБАЙ СУБАЙ Төз

СЫГУНАК Борынгы төрки телдәге согуп (болан) сүзенә антропонимик -ак кушымчасы ялганып ясалган исем.

СЫЛУБАЙ Сылу + бай

СЫЛУХАН-СЫЛУХАНӘ Сылу хан; сылу ханбикә.

СЫРТЛАН Сыртлан (чуар арыслан). Җитезлек, матурлык символы.

СЫРТЛАНБӘК Сыртлан + бәк. Көчле, җитез бәк мәгънәсендә.

СЫЗДЫК

СЕВДИК

СӨЙДИК

СӘНҖАР Үткен.

СӨКБАЙ Сөекле бай. Сөекле ир бала мәгънәсендә.

СӨЕЛИМ Сөелим; сөелә торганым.

СӨЕЛИШ Сөелеш, сөелә торган бала.

СӨЕМ Сөекле. Исем компоненты.

СӨЕМБАЙ Сөем бай, сөекле бай (бала).

СӨЕМБИК-СӨЕМБӘК Сөемле (сөекле)

СӨЕН Сөенеч. Исем компонеты.

СӨЕНГОЛ Сөенеч китерүче кол (ир бала).

СӨЕНДЕК Бергәләп нык шатлану, куану, сөенү.

СӨЕНЕЧ Шатлык, шатлыклы хәбәр.

СӨЕНЧЕ

СӨЕНЕЧКӘЙ Сөенечкәй. Сөенеч сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү

кушымчасы ялганып ясалган исем.

СӨЕНЕЧЛЕБАЙ Сөенечле бай

СӨЕНЕЧТИМЕР Сөенеч + Тимер. Ир баланың тууына сөенеч белдереп һәм аның тимер кебек чыдам булуын теләп кушылган.

СӨЕНДЕК СӨНСЕК СӨЕЧ Сөеч, сөекле.

СӨЕШ Сөелә торган бала.

СӨЙДЕРМӘК Сөйдермәк,сөйдерә торган.

СӨЛЕКБАЙ Сөлек кебек (сылу) бай

СӨНЕКӘЙ Җанкай, акылкай. Борынгы татар телендә сөн-сөнә "акыл" сүзенә (хәзер бу сүз кулланылышта йөрми, бары тик сөнем китте, сөнем качты һ.б. кебек идиоматик берәмлекләрдә генә сакланган) -кәй иркәләү—кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

СӨТИШ Сөт, ише, имчәктәш ир туган.

СӨЮКӘЙ Сөю сүзенә-кәй иркәләү—кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

СӨЮЛЕ Сөюле, сөекле (бала).

СӨЯР Сөяр, яратыр (бала).

СӨЯРБАЙ Сөяр + бай. Сөекле бай (бала).

СӨЯРБӘК Сөяр + бәк.

СӨЯРГОЛ (СӨЯРКОЛ) Сөяр + кол. Сөекле кол (иптәш, юлдаш).

СӨЯРХУҖА Сөяр + Хуҗа

СҮНМӘС Озак яшәр мәгънәсендә.

ТАГАНГАЙ Таган (өчаяк) сүзенә -ай чакыру-эндәшү кушымчасы ялганып ясалган исем. Баланың әти-әнисе өчен ныклы терәк, таяныч булуын һәм исән-имин яшәвен теләп кушылган.

ТАБАНАЙ

ТАБИЙГАТ

ТАГАНАЙ

ТАБГАЧ

ТАГЧИ Бәйләргә, яшерергә

ТАНРЫВЕРДИ

ТАРХАН

ТАЙБАРС Тай + Барс

ТАЙБУГА Тай + Буга

ТАЙБӘК Тай + бәк.

ТАЙМАС Чигенмиторган

ТАЙМАСБАЙ Тай + бай

ТАЙХАН Тай + Хан

ТАЙХУҖА-ТАЙГУҖА Тай + Хуҗа

ТАЙЧУРА Тай + Чура

ТАКАЙ (ТАГАЙ) Ир туган, абый.

ТАКТАЙ Тай + тай, ягъни бердәнбер тай (ир бала).

ТАКТАШ 1. Гранит, кыя ташы. 2. Так таш, ягъни ялгыз таш.

ТАЛАН Монгол телендәге далун" житмеш" сүзеннән ясалган исем. Баланың җитмеш яшькәчә яшәвен вакытта этисе житмеш билгеләп кушылган.

ТАЛМАС-ТАЛМАЗ Таңгы ай. Таңгы айга тиң бала. Карачай-балкарларда Танай исеме әле дә кулланышта йөри.

ТАНСЫКБАЙ Тансык + бай (бала).

ТАНЫШ Белеш, үз кеше.

ТАПАЙ Борынгы төрки телдәге тапаг-"хезмәт итү" сүзеннән ясалган исем. Тапай — хезмәт ит, хезмәтче бул.

ТАРСУК Ату тавышы

ТАРХАН 1. Феодаль җәмгыятьтә ханнар тарафыннан аерым ителгән һәм башка өстенлекләр бирелгән кешенең титулы. 2. Монголча дархан (тархан) —

тимерче, оста, һөнәрче, һөнәр иясе.

ТАРАЙ Яна ай

ТАТАР

ТАТАРХАН

ТАТЛЫ Татлы, тәмле (кадерле бала).

ТАТЛЫБАЙ Татлы + бай

ТАТЛЫКАЧ Татлы + килде. Кадерле бала килде, туды мәгънәсендә.

ТАТЛЫКИЛДЕ Татлы + килде. Кадерле бала килде, туды мәгънәсендә.

ТАТУ Тату-тыныч яшәүче.

ТАТУБАЙ Тату + бай

ТАТУБӘК Тату + бәк

ТАТУХАН Тату + Хан

ТАУЛЫБАЙ Таулы + бай

ТАШ Баланың таш кебек нык булуын теләү исеме. Исем компоненты.

ТАШБАЙ Таш + бай. Ир бала таштый нык булсын дигән теләктән чыгып кушылган борынгы исем.

ТАШБАКТЫ Таш кебек (нык, таза) бала бакты (туды).

ТАШБУЛАТ Таш + Булат

ТАШБӘК Таш + бәк.

ТАШТАНБЕК

ТАШКАБАН Таш + Кабан. Ир баланың таш кебек нык, кабан шикелле көчле булуын теләп кушылган.

ТАШКАЙ Таш сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

ТАШКЫН Көчле агум; ташып агу.

ТАШКЫНБАЙ Ташкын + бай

ТАШМОРЗА Таш + Морза

ТАШТИМЕР Таш + Тимер

ТАШУК Ташып, тулып торучы, ташучы.

ТАҖБИ Таҗлы би, түрә.

ТАҢ Таң кебек матур мәгънәсенә ия. Исем компоненты.

ТАҢАТАР Таң алдыннан туган ир балага кушылган.

ТАНАМ

ТАНТАЙ

ТАҢАТМЫШ Таңда туган ир балага кушылган.

ТАҢБАТЫР Таңда туган батыр.

ТАҢБУЛАТ Таң + Булат

ТАҢГАТАР Таң катар; таңны каршылаучы, төнлә туучы.

ТАНКАЙ Таң сүзенә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем. Таң алдыннан туган ир балага кушканнар.

ТАҢКИЛДЕ Таң атканда килде (туды) мәгънәсендә.

ТАҢСАРЫ (ТАҢСАР) Таң сарысы.

ТАҢТАШ Таң + таш.

ТАҢЧУРА Таң + Чура

ТАҢЧЫ Таң атканда туучы ир бала.

ТАҢЧЫБАЙ Таңчы + бай. Таң атканда туучы ир бала.

ТАУЛЫ

ТАУБАТЫР

ТЕНИ Бала; угыл, ир бала.

ТЕНИБӘК Тени + бәк

ТЕНИШ 1. Борынгы төрки телдәге тени (к.). сүзенә -ш иркәләү кечерәйтү кушымчасы яки иш сүзе ялганып ясалган. 2. Тыныч вакытта туган бала мәгънәсен белдерә дигән караш та бар (Баскаков).

ТЕНӘКӘЙ Борынгы төрки телдәге тени (тенәй) “бала”

сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
ТЕЛӘЙ Бәхет, уңыш.
ТЕЛӘК Теләп алынган бала: бәхет. Исем компоненты.
ТЕЛӘКБАЙ Теләк + бай. Теләп алынган ир бала.
ТЕЛӘКБИРДЕ Теләк + бирде. Теләгемне бирде мәгънәсендә.
ТЕЛӘШ Теләп-көтеп алынган бала.
ТЕЛӘҮБАЙ Теләү (теләп алынган) ир бала.
ТЕЛӘҮБИРДЕ Теләү + бирде. Теләк теләгәннән соң бала бирде мәгънәсендә.
ТЕЛӘҮГИЛДЕ Теләгән бала килде (туды).
ТЕЛӘҮГОЛ Теләгән кол
ТЕКИШ
ТЕЛИ
ТЕЛӘК
ТЕРЕБАЙ Исән-имин бай (ир бала).
ТЕРЕБАК Исән-имин бак (ту) мәгънәсендә.
ТЕРЕБИРДЕ Исән-имин бала бирде мәгънәсендә.
ТЕРЕГОЛ 1. Тере + кол. 2. Териг ол, ягъни “тере бул!”.
ТЕРЕК Исән, исән-сау.
ТЕРЕХАН Тере + Хан
ТЕРСӘК Ир баланың әти-әнисе өчен терсәк, ягъни терәк-таяныч булуын теләп кушылган.
ТИМЕР Ир бала тимердәй нык булсын дигән теләктән чыгып кушылган борынгы исем. Балалары тормаган гаиләләрдә яңа туган сабыйга “тимерле” исеме биргәннәр. Исем компоненты.
ТИМЕРБАЙ Тимер + бай
ТИМЕРБУЛАТ Тимер + Булат
ТИМЕРБОЛОТ Тимер + Болот
ТИМЕРБӘК Тимер + бәк
ТИМЕРБЕК Тимер + бек
ТИМЕРХУҖА Тимер + гуҗа (хуҗа).
ТИМЕРКАЗЫК Поляр йолдызның татарча исеме.
ТИМЕРКАРАБУГА Тимер + Карабуга
ТИМЕРКОТЛЫК Тимердәй нык һәм бәхетле мәгънәсендә.
ТИМЕРКӘЙ Тимер сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.
ТИМЕРТАШ Тимер + таш
ТИМЕРХАН Тимер + Хан
ТИРӘК Тирәк агачы атамасыннан Борынгы төрки халыкларда тирәк изге агач (ыруг агачы) булып саналган.
ТИҢБАЙ Тиң + бай (ир бала).
ТИҢБАК Тиң + бак (ту, дөньяга килде.).
ТИҢБАКТЫ Тиң + бакты. Ир бала туды мәгънәсендә.
ТИҢБАР Тиң + бар.
ТИҢБАРС Тиң + Барс. Ир баланың юлбарска тиң булуын теләп кушылган.
ТИҢБӘК Тиң + бәк.
ТИҢБИРГӘН Тиң – биргән. Ир бала биргән мәгънәсендә.
ТИҢБУЛАТ Тиң + Булат. Ир баланың булатка булуын теләп кушылган.
ТИҢКИЛДЕ Тиң + килде
ТИҢКУШ Тиң + куш.
Тиңбала кушылды (туды).
ТИҢКУӘТ Тиң + куәт.
ТИҢКӘЙ Тиң сүзенә -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

ТИҢТУГАН Тиң + туган. Ир бала туган мәгънәсендә.
ТИҢХАН Тиң + Хан
ТИҢЧУРА Тиң + Чура
ТИҢЬЯР Тиң + яр (дус, иптәш).
ТОГРУЛ Лачын кошы.
ТОХТА
ТОХТАКУЛ
ТОХТАМЫШ
ТОХТОМАС Тоткырсыз
ТОЗАК Гаиләнең башта туган ир балалары бер-бер артлы үлеп барганнан соң, яңа туган ир балага кушыла торган исем. Шушы исемне кушканнан соң, баланың үлеменә чик куела, тозак корыла дип ышанганнар.
ТОЙГЫН Көртлек аулаучы ак карчыга.
ТОКАЙ Сугышче, сугуче
ТОПЧЕ
ТОПЧЕБАШ
ТОПЧЕБАЙ
ТОПЧЕБЕЙ
ТОКТАЙ
ТОКЫМ Нәсел-токымны дәвам иттерүче бердәнбер ир балага кушканнар.
ТОКЫМБАЙ Токым + бай
ТОЛЫМБАЙ 1.Толымлы (озын чәчле) бай 2. Тулы (бөтен әгъзасы җитеш, исән-имин) бай яки бөтен яктан бай, тулун бай. 3. Кораллы (сугышча) бай.
ТОЛЫМБӘК 1.Толымлы (озын чәчле) бәк. 2.Тулы (бөтен әгъзасы житеш, исән-имин) бәк. 3. Кораллы (сугышчы) бәк.
ТОМАН Томан. Томанлы көнне туган ир балага кушылган.
ТОМРИС Тормыш бүләк итүче
ТОРБАЙ Тор + бай
ТОРБАТЫР Тор (яшә) + батыр.
ТОГЫН Яшәүчән мәгънәсендә.
ТОРСЫН Яшәсен мәгънәсендә. Бала торсын, яшәсен дип теләү исеме. Исем компоненты.
ТОРСЫНБАЙ Торсын + бай
ТОРСЫНГОЛ Торсын + кол.
ТАЙМАС
ТОРЫМТАЙ Борынгы төрки телдәге торымтай сүзе “карчыга” мәгънәсен белдергән һәм кеше исеме булып та кулланылышта йөргән.
ТОРОМЧАК Борынгы төрки телдәге торым (дөя баласы, бота) сүзенә -чык иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.
ТУГТЕКИН
ТУЛИ
ТУРАЙ Куренешле ай
ТУРЕ Патша малае
ТУРГАЙ
ТУГАЙ
ТУГАЙТИМУР
ТУГАН “Карындаш” мәгънәсендәге туган сүзеннән ясалган исем.
ТУГАНТУГДЫ
ТУГАНАЙ 1. Туган ай; туган ай кебек якты, нурлы. 2. Бертуган.
ТУГАНАШ Туганаш – ыш- иш (ир бала).
ТУГАНБАЙ Бай булыр ир бала туган мәгънәсендә.
ТУГАШ Тук (тулы) аш, иш (дус, иптәш, бала).
ТУГРУЛ
ТУГЛУК
ТУГЫЗ Тугыз — борынгы төрки халыкларда зур, түшәм саннарның берсе. Баланың озын гомерле булуын теләп кушылган. Исем компоненты.

ТУГЫЗАЙ Тугыз исеменә -ай атау-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган. Ир баланың озын гомерле булуын теләп кушылган.

ТУГЫЗБАЙ Тугыз + бай. Ир баланың озын гомерле булуын теләп яисә гаиләдә тугызынчы малай булып тууын билгеләп кушылган.

ТУГЫЗБӘК Тугыз + бәк. Ир баланың озын гомерле булуын теләп яисә гаиләдә тугызынчы малай булып тууын билгеләп кушылган.

ТУЙ Бәйрәм, тантана, сөенеч. Исем компоненты.

ТУЙБАК Туй + бак (кара, ту).

ТУЙБАКТЫ Туй + бакты, ягъни "ир бала туды" мәгънәсендә.

ТУЙБАР Туй + бар.

ТУЙБАРС Туй китерүче юлбарс мәгънәсендә.

ТУЙБАТЫР Туй + батыр.

ТУЙБИРДЕ Туй + бирде.

ТУЙБУЛАТ Туй + Булат

ТУЙБУЛДЫ Сөенеч, бәйрәм булды мәгънәсендә.

ТУЙБӘК Туй + бәк.

ТУЙИШ-ТУИШ Туй + иш. Бәйрәм китерүче бала мәгънәсендә.

ТУЙКАН Туйкай, ягъни бәйрәмкәй.

ТУЙТИМЕР Туй + Тимер

ТУЙТИРӘК Туй + Тирәк

ТУЙТУГАН Туй + туган, ягъни бәйрәм, сөенеч китерүче ир бала туган.

ТУЙХУҖА Туй + Хуҗа

ТУЙЧУРА Туй + чура (ир бала, игенче, батыр сугышчы).

ТУЙЧЫ Туй вакытында туган ир бала.

ТУЙЧЫБАЙ Туйчы + бай. Туй вакытында туган ир бала.

ТУЙЧЫГОЛ Туйчы + кол. Туй вакытында туган кол, хезмәтче.

ТУЙЫМ Шатлыгым, бәйрәмем мәгнәсенә ия.

ТУК Тук, туенган, тулы, бөтен.

ТУКАЙ 1. Тук сүзенә -ай атау-эндәшү — боеру кушымчасы ялганып ясалган. "Ризыклы-нигъмәтле бул" мәгънәсенә ия. 2. Тукай исеме борынгы төрки телдәге тогай-тугай "елганың борылмалы, түгәрәк үзәнле, тугайлы урыны" сүзеннән ясалган булырга да мөмкин. 3. Монголча тукай-"җәя", "салават күпере". Исем компоненты.

ТУКАН Тук сүзенә -ан атау-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган исем.

ТУКБАЙ Тук + бай

ТУКБАКТЫ Тук + бакты (карады, туды).

ТУКБАРС Тук + Барс

ТУКБИРДЕ Тук + бирде. Таза, тулы ир бала туды мәгънәсендә.

ТУККОЛ Тук + кол.

ТУКСАНБАЙ Туксан + бай. Бу исемне йөртүче ир бала туксанга җитсен дигән теләктән чыгып яисә әтисе туксанга җиткәч туган ир балага кушылган.

ТУКСАНБАК Туксанга бак, ягъни туксан яшькә җит мәгънәсен-дә.

ТУКСАРЫ Тук + Сары

ТУКСОЛТАН Тук + Солтан

ТУКСУБАЙ Тук + Субай

ТУКСӘЕТ Тук + Сәет

ТУКТАБАЙ Тукта + бай. Гаиләдә туган бер ир бала үлеп барса, үлемне туктату максаты белән

яки, киресенчә, балалар күп булса, тууны туктату максаты теләгеннән чыгып, тукта компонентлы исемнәр кушылган.
ТУКТАГОЛ Тукта + кол
ТУКТАМАН 1. Тук таман, тук, тулы иш. 2. Тук, тулы көчле, кодрәтле.
ТУКТАЙ Тук тай
ТУКТАМАС
ТУКТАМЫШ Үлем яки туу туктамыш.
ТУКТАР Үлем яки туу туктар. Исем компоненты.
ТУКТАРБАЙ Туктар + бай
ТУКТАРХАН Туктар + Хан
ТУКТАШ Туктату, тукталыш. Гаиләдә балаларның үлеме яисе тууы туктасын дип теләү исеме.
ТУКТИМЕР Тук + Тимер
ТУКЛЫ
ТУКУМ
ТУКТУГАН Тук + туган.
ТУКХУҖА Тук + Хуҗа
ТУКЧУРА Тук + Чура
ТУКСАБА
ТУЛА
ТУЛАЙ Тулган ай.
ТУЛБАЙ-ТУЛЫБАЙ Тулы бай. Борында бу исем һәр әгъзасы исән-имин туган балага кушылган.
ТУЛУН Тулган ай.
ТУЛУНБӘК Тулун + бәк.
ТУМАК Никахсыз хатыннан туган ир балага кушылган. ТУМАТАЙ Тума тай. Нәселдәш, бертуган ир бала.
ТУМАН
ТУНАЙ Төнлә күренугән ай
ТУПАЧ Туп кебек тулы, түгәрәк бала. Туп сүзенә антропонимик -ач кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.
ТУПЧЫ Тупчы, туп атучы.
ТУРА
ТУРАЛ Мәңгелек, үлемсез
ТУРАН Туган җир, терекләр җире
ТУРАНХАН Туран + хан
ТУРКЕЛ Туган җир, терекләр җире
ТУРАЙ Борынгы төрки телдә торай — “яшь кабан”.
ТУРГАЙ Кош исеменнән.
ТУРГАН
ТУРДИ
ТУРКАН
ТУРКСАН
ТУРМА
ТУРМИШ
ТУРСУН
ТУРЫБАЙ Тугры (хак сүзле) бай
ТУРЫГОЛ Тугры кол.
ТУРЫИШ-ТУРИШ Тугры иш
ТУРЫХАН Тугры хан
ТУРӘМӘН
ТУЧЫБАЙ Тучы, ягъни байракчы бай
ТЫНЧУРА Тын (таза, нык) чура (ир бала игенче, батыр сыгышчы).
ТЫНЫЧБАЙ Тыныч бай (бала). Ир баланың елак булмавын теләп кушылган.
ТЫНЫЧКӨН Балага тыныч көн, гомер теләп кушылган исем.
ТЫНЫЧТАҢ Тыныч таң.
ТЫНБАКТЫ Таза, нык бала туды мәгънәсендә.
ТЫРЫШ Тырыш, эшчән.
ТЫЙМАС
ТӘКӘ Куй тәкәсе. Ир баланың ишле нәсел башлыгы булуын теләп кушылган.

ТӘКӘШ Тәкә сүзенә -ш иркәләү — кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган исем.

ТӘМЧЕ Тәминче-Алтай төркиләрендә зайсаннан кала, икенче түрә.

ТӘМӘЙ Җор, булдыклы, житез.

ТӘҮГЕБАЙ Беренче бай. Гаиләдә беренче булып туучы ир балага кушылган.

ТӘҮГИЛДЕ Тәү (тәүгә) килде. Беренче ир бала туды.

ТӘҮЕЙ Тәүгә, беренче бала. Гаиләдә беренче булып туган ир бала.

ТӘҢРЕБИРГӘН Тәңре биргән (бала).

ТӘҢРЕБИРДЕ Тәнре бирде.

ТӘҢРЕГОЛ Тәнре голы.

ТӨГӘЛБАЙ Барлык әгъзасы да исән-имин бала мәгънәсендә.

ТӨЗБАЙ Төз + бай. Сау-таза бала.

ТӨЗБӘК Төз + бәк. Сау-таза бәк.

ТӨЗТУГАН Төз + туган. Сау-таза туган.

ТӨЗҖАН Төз + җан. Сау-таза җан.

ТӨКӘНӘЙ Тәкәнәй, ягъни бетәй, сәламәтлән, тазар мәгънәсендә. Җиде айдан ук туган ир балаларга кушылган.

ТӨЛКЕБАЙ Төлке + бай.

ТӨЛКЕЧУРА Төлке + Чура

ТӨМӘН 1. Ун мең; чиксез күп, бик күп. 2. Ун мең сугышчыдан торган хәрби берәмлек. Баланың озын гомерле булуын теләп кушылган.

ТӨМӘНБАЙ Төмән + бай. Ун мең ел яшәр бала.

ТӨМӘНБИ Төмән + би. Ун мең ел яшәр би.

ТӨМӘНГИЛ Төмән + кил. Ун мең ел яшәр бала кил (ту); күп яшәр кил (ту).

ТӨМӘНТИМЕР Төмән + тимер. Ир баланың ун мең ел яшәр тимер кебек булуын, озак яшәвән теләп кушылган.

ТӨМӘНЧЕ Ун меңче. Ир баланың озак яшәвен теләп кушылган.

ТӨНГАТАР Төн уртасы җиткәндә, төн катканда туган ир балага кушылган.

ТӨПКИЛДЕ Төпчек ир бала туды мәгънәсендә.

ТҮЛӘК Түләнергә тиешле бай (ир бала).

ТҮЛӘКБАЙ Түләк + бай

ТҮРЕШ Түрә + иш . Ир балага үскәч дәрәҗәле кеше (түрә) булсын дип кушылган.

ТҮРӘБАЙ Түрә + бай

ТҮРӘХАН Түрә + Хан

УЛАН

УГУР

УГУРЛУ

УЗАК

УЗБЕК

УЗДАМИР

УЗЕИР

УЗОК

УЗУН

УЗМЫШ

УКТАЙ

УКТАМ

УЛДЖА

УЛДЖАБАЙ

УЛДЖАЙ

УЛДЖАЙТУ

УЛДУЗ

УЛМАС

УЛМИШ

УЛУГ

УЛУГБЕК

УЛУГХАН
УМУРЗАК
УРАЗ
УРАЗМӘТ
УРАЛ
УРМАН
УРМАТ
УРМАТБЕК
УРТАК
УРУШ
УСТА
УЧКУН
ХАН Хан, патша, хаким. Исем компоненты.
ХАНБАКТЫ Хан + бакты (туды).
ХАНБИК Ханбәк.
ХАНБИКӘЧ Хан + бикәч. Хан бикәче.
ХАНБИРДЕ 1.Хан + бирде. 2. күч. Хан булырдай угыл бирде мәгънәсендә.
ХАНБУЛАТ Хан + Булат
ХАНБӘК Хан + бәк.
ХАНКИЛДЕ Хан + килде. Ир баланың хан кебек һәм юай булуын теләү.
ХАГАНИ Каган карамагында, быруче
ХАНКАЙ Хан титулына -кай иркәләү—кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
ХАНСУАР Хан + Суар. Суар (Сувар) ханы.
ХАНСӨЯР Хан + Сөяр
ХАНТИМЕР Хан + Тимер
ХАНТУГАН Хан + туган.
ХАНТҮРӘ Хан + түрә.
ХАНЧУРА Хан + Чура
ХАНБАЛА Хан + бала
ХАНЛАР
ЧАБРЫБЕК
ЧАБАН
ЧАБАК Чабак балыгы.
ЧАГАТАЙ Батыр, кыю: намуслы, ихлас күңелле.
ЧАКМАК Чакма чагып ут чыгармак. Борынгы заманнарда төрки кабиләләрдә балага исем кушканда чакма чагу гадәте булган. Берәү исем әйтеп торган. Кайсы исемне әйткәндә шул чакмадан очкын чыкса, балага шул исемне кушканнар. Чакмак исеме үзбәкләрдә хәзер дә кулланылышта йөри.
ЧАЛБАЙ чал (таш) сүзенә бай титулы кушылып ясалган. Баланың нык һәм бай булуын теләп кушылган.
ЧАЛБУЛАТ Таш булат.
ЧАЛТАЙМАС “Чалармыйча үлмәс” мәгънәсе төсмерләнә.
ЧАЛТУГАЙ Таш + тугай. Күчмә тормыш шартларында ташлы тугайда туган ир балага кушылган.
ЧАЛЫМ Охшашлык. Әтисенә охшаган ир балага кушылган.
ЧАНБАЙ Чан + бай. Бүре бай.
ЧАНБАРС
ЧАНБУЛАТ Чан + Булат
ЧАНГОЛ-ЧАНКОЛ Чан + колл.
ЧАНЧУРА Чан + Чура
ЧАНЫШ Бүре ише (баласы). Ир баланың бүрегә тиң булуын теләп кушылган.
ЧАПАЙ Борынгы төрки телдәге чап (дан) сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган борынгы төрки исем.
ЧАПКЫН Баскак, баскын.
ЧЕЛЕБИ Көяз, сөйкемле, матур.
ЧИНГИЗ
ЧИНПУЛАД

ЧИКЛӘМЕШ Үлемне яки тууны чикләмеш.

ЧИНКӘЙ-ЧИНӘКӘЙ Монгол телендәге чино (бүрә) сүзенә төрки телдәге -кәй иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем.

ЧИРҮБАЙ Чирү (гаскәр) башлыгы мәгънәсендә.

ЧОКА Әни ягыннан бертуган кешенең улы (племянник). Борынгы төрки телдә чыкан рәвешендә кулланылган.

ЧОЮН

ЧОЮНБЕК

ЧОЛПОН

ЧОЛПОНБЕК

ЧУАК Аяз, матур көн. Баланың гомер юлы аяз, болытсыз булсын дип теләп кушылган.

ЧУКЛЫ Ишле, мул.

ЧУКХАН Чук + Хан

ЧУЛПАНБЕК Чулпан + бек

ЧУРА Ир бала; хезмәтче; игенче; батыр; батыр сугышчы; дружина члены; дус. исем компоненты.

ЧУРАБАЙ Чура + бай

ЧУРАБАТЫР Чура + Батыр

ЧУРАБИ Чура + би.

ЧУРАБУЛАТ Чура + Булат

ЧУРАГОЛ-ЧУРАКОЛ Чура + кол.

ЧУРАКАЙ Чура сүзенә -кай йркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

ЧУРАКИЛДЕ Чура + килде (туды).

ЧУРАМАН Чура кеше, батыр сугышчы.

ЧУРАХАН Чура + Хан

ЧУРАЧЫК Чура сүзенә -чык иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.

ЧУРМАНТАЙ Чураман исеменең монгол телендә ирләр җенесен һәм әйбернең булуын, сыйфатын белдерә торган -тай кушымчасы ялганган варианты. "Батырлык иясе, ир-егет" мәгънәсен белдерә.

ЧУТАЙ (ЧУТИ) 1. Нур, яктылык.

ЧЫНБУЛАТ Чын + Булат. Бала булаттай (корычтай) нык булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

ЧУЕН

ЧУЕНБЕК

ЧЫНТАШ Чын + таш. гранит. Бала гранит кебек нык булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

ЧЫНТИРӘК Чын + тирәк. Ир бала чын тирәк, ата-ана таянычы мәгънәсендә.

ЧЫНТИМЕР Чын + Чура.

ЧЫҢГЫЗ Бөек; көчле, кодрәтле.

ЧӘЧКӘБИ Чәчкә + би.

ЧӘЧӘН 1. Чәчән, тел остасы, сүз остасы. 2. Төз атучы. Исем компоненты.

ЧӘЧӘНБАЙ Чәчән + бай

ЧӘЧӘНГОЛ Чәчән + кол.

ЭЛДАР

ЭДЕЛБЕК

ЭЛЬЧИН Халык батыры

ЭЛЧИ

ЭЛЧИБЕК

ЭЛЬХАН Халык ханы

ЭЛЬШАД Халыкнын буйсытучы

ЭЛМУРАД

ЭЛБУГА

ЭЛДУГДЫ

ЭРКИН

ЭРКИНБАЙ

ЭРКЕ

ШОНКАР Лачын, бөркет.

ШИРИН

ЫНДЫРЧЫ Көзен ындырда ашлык суккан вакытта туган ир балага кушылган.

ЫРСАИ Ырызлы, уразлы.

ЫРЫМБАЙ Ырым + бай. Билгеле бер ырым үтәгәннән соң туган ир балага кушылган.

ЫРЫМГОЛ Ырым + кол. Билгеле бер ырым үтәгәннән соң туган ир балага кушылган.

ЮАНЫЧ ата-ана юанычы (булган бала).

ЮАШБИРДЕ Юаш, акыллы бала бирде мәгънәсендә.

ЙӨЗБАШИ

ЮЗБАШИ

ЮЗЫК Акыл, юнь, тәртип. Исем компоненты.

ЮЗЫКБАЙ Акыллы бай

ЮЛАЙ-ҖУЛАЙ 1. Монгол телендә "тезген" мәгънәсен белдерә торган жолоо сүзенә -ай кушымчасы ялганып ясалган борынгы исем. 2. Юлай исеме борынгы төрки телендәге йула (юла) — "юл күрсәткеч, факел" сүзенә -ай чакыру-эндәшү-боеру кушымчасы ялгану нәтиҗәсендә ясалган булырга да мөмкин.

ЮЛАМАН 1: Гомер юлы аман (имин) булсын мәгънәсендә. 2. Әтисе юлга чыккан көнне туган ир балага да шушы исем кушылган.

ЮЛБАКТЫ Юл + бакты (карады). Юлда туган ир балага кушылган.

ЮЛБАРС Ир баланың юлбарс кебек көчле булуын теләп кушылган.

ЮЛБИРДЕ Юл + бирде.
Юлда, сәфәрдә туган ир балага кушылган.

ЮЛБУГА Юл + буга (к.Бугай). Ир балага озын гомерле һәм көчле булсын дигән теләктән чыгып кушылган.

ЮЛКОТЛЫ Юлдаш + котлы (бәхетле).

ЮЛЛЫ Гомер юлны; озын гомерле. Исем компоненты.

ЮЛЛЫБАЙ Юллы (озын гомерле) бай. Ир баланың гомер юлы озын һәм бай булсын дип теләү исеме.

ЮЛЛЫХАН Юллы (озын гомерле) хан

ЮЛТАЙ Юл + тай. Озын гомерле (бала).

ЮЛТАҢ Юл + таң. Таң кебек якты юллы.

ЮЛТИМЕР Юл + Тимер. Гомер юлы тимердәй нык булсын мәгънәсен ия.

ЮЛЧУРА Озын гомерле чура (ир бала, игенче,батыр сугышчы).

ЮЛЧЫБАЙ Юлчы + бай

ЮЛЧЫКОЛ Юлчы + кол

ЮЛДАШ Юл ише, дусты. Гомер юлында булышучы, ярдәм итүче (ир бала).

ЮЛДАШБАЙ Юлдаш + бай

ЮМАЙ Юма сүзенә -ай чакыру эндәшү-боеру кушымчасы ялганып ясалган исем.

ЮМАЙБАЙ Юмай + бай

ЮМАРТАЙ Юма сүзенә монгол телендәге ирләр җенесен һәр әйбернең билгенең булуын белдерә торган -тай кушымчасы ялганып ясалган.

ЮМРУ

ЮМУХ

ЮНЬБӘК Юньле (әдәпле, тәртипле) бәк.

ЮНЬЧУРА Юньле (әдәпле, тәртипле) чура (ир бала, игенче, батыр сугышчы).

ЯБАЛАК Татар халык әкиятләрендә ябалак бәхет китерүче кош. Бу кошның атамасы, ир баланың бәхетле булуын теләп, исем итеп кушылган.

ЯВАШ

ЯВКАШДИ

ЯЛГАШ 1. Ялгаучы, дәвамчы, ягъни ата-ана гомерен дәвам иттерүче, ялгап ялып китүче (ир) бала. 2. Берсе артыннан икенчесе булган, нәҗбәттәге балага да шушы исем кушылган.

ЯЛКЫН Ут ялкыны.

ЯЛЧИН Бөекле

ЯЛЧЫ Ялланып сугышка баручы сугышчы. Элекке заманда гаскәри хезмәткә яллланучылар шулай аталган. Исем компоненты.

ЯЛЧУБАЙ Ялчы + бай

ЯЛЧЫГОЛ-ЯЛЧЫКОЛ Гаскәри хезмәткә ялланучы кол

ЯМАН Борынгы төрки халыкларда яңа туган бала янына явыз көчләрне китермәү, аларны куркыту максатыннан чыгып, ир балага Яман исемен яки яман компонентлы башка берәр кушма исемне бирү йоласы булган. Исем компоненты.

ЯМАНБАЙ Яман + бай

ЯМАНГОЛ Яман + кол

ЯМАНСАР Яман төгел, яманга, начар бармаучы; ямансыз.

ЯМАНТАЙ Яманлы.

ЯМАНЧУРА Яман + Чура

ЯМГУРЧЫ Яңгырчы. Яңгырлы көнне туган ир балага кушылган.

ЯМЬ Ямь, матурлык, чибәрлек. Исем компоненты.

ЯМЬБАКТЫ Ямь бакты, ягъни туды.

ЯМЬБАРС Ямь + Барс

ЯМЬБИРГӘН Ямь биргән.

ЯМЬБӘК Ямь + бөк. Матур бөк мәгънәсендә.

ЯМЬБУЛАТ Ямь + Булат

ЯМЬУРАЗ Ямь + Ураз . Матур (ак) бәхет мәгънәсендә.

ЯНГАЛЫЧ-ЯНГЫЛЫЧ Бу исем, яң (җәя) һәм кылыч сүзләре кушылмасыннан торган хәлдә, “салават күпере” дигән мәгънә белдерә. Борынгы бабаларыбыз салават күперен, җәя кебек бөгелгән кылычка охшатып, янгалыч-янгылыч дип атаганнар. Карачай-балкар телендә янгылыч сүзе хәзәр дә “салават күпере” мәгънәсендә кулланыла. Янгалычев, Енгалычев, Янгалычев фамилияләрендә сакланган.

ЯНЫБАЙ Яңа туган бай (ир бала) мәгънәсенә ия.

ЯНЫШ Җан + иш, ягъни җан дус.

ЯПАНЧА-ЯПАНЧЫ Япанчы. Кырда-далада туган ир балага кушылган.

ЯРБЕК

ЯРЛЫКАП Шәфкать күрсәтү, гафу итү, кичерү.

ЯУБАРС Яу + басар. Дошманны басучы, җиңүче (булсын) мәгънәсендә.

ЯУБАТЫР Яу батыры.

ЯУБИРДЕ Яу вакытында туган яки сугыштан алып кайтылган (ир бала).

ЯУГИЛДЕ Яу килде. Яу (сугыш) килгәндә туган ир балага кушканнар.
ЯУКАЧТЫ Яу качты. Яу (дошман) качканда туган ир балага кушылган.
ЯУЛЫБАЙ Яулы + бай. Яу вакытында туган бай (ир бала).
ЯУХУҖА Яу + Хуҗа. Яу хуҗасы, полководец.
ЯУШӘЕХ Яу + Шәех ЯУЫШ-ЯУШ Яу эше; яу батыры.
ЯХШЫБАЙ Яхшы + бай
ЯХШЫБИРДЕ Тәңре яхшы бала туды мәгънәсендә.
ЯХШЫГОЛ Яхшы + кол
ЯШАР Яшәүче
ЯШЬБАЙ Яшь бай (ир бала).
ЯШЬБАРС Яшь барс
ЯШЬБУЛАТ Яшь + Булат
ЯШЬКОТ "Яшь җан" яки "яшь бәхет" мәгънәсендә.
ЯШЬТИМЕР Яшь Тимер
ЯШЬТИРӘК Яшь Тирәк
ЯШЬТУГАН Яшь (бала) туган.
ЯШЬЧУРА Яшь Чура
ЯНАР Утлы
ЯҢАБАЙ Яңа бай
ЯҢАБИРДЕ Яңадан ир бала туды мәгънәсендә.
ЯҢГУРАЗ Яңа ураз (бәхет).
ЯҢГЫРХАН Яңгырлы (байлык, муллык китерүче) көнне туган угыл мәгънәсендә.
ӘГЕР Ау эте, бурзай. Ир баланың әгер (ау эте) кебек сизгер, түземле булуын теләп кушылган.
ӘГЕРҖЕ Әгер сүзенә кәсепһөнәр белдерүче кеше исеме ясаучы -җе (-че) кушымчасы ялгау юлы белән ясалган. "Ау этен йөрәтүче", "ау этләре белән эш итүче"дигән мәгънә белдерә.
ӘЛМӘСБАЙ Үлмәс + бай
ӘЛМӘСКОЛ Үлмәс + кол
ӘЛЕМ Кулым; күч. ярдәмчем, таянычым.
ӘЛЕМГОЛ Әлем + кол. Таянычым булырдай кол мәгънәсендә.
ӘРДУАН Иртуган.
ӘСӘН Исән-сау, сәламәт.
ӘТРӘК Җирән. Җирән чәчле ир балаларга кушылган борынгы исем.
ӘҖЕ Өлкән ир туган, абый. Исем компоненты.
ӘҖЕБАЙ Әҗе + бай
ӘҖЕБИ Әҗе + би.
ӘҖЕГОЛ-ӘҖЕКОЛ Әҗе + кол
ӨЛГЕР Җитез.
ӨЛКӘР Өлкәр йолдыз, Иләк йолдыз.
ӨРЕКМӘС Курыкмас. Ир бала явыз көчләрдән курыкмас (батыр булыр) дигән теләктән чыгып кушылган.
ӨРКЕТ 1. Борынгы төрки телдә "озын", "даими" мәгънәсен белдергән оркет сүзеннән ясалган исем. Шушы исем кушылган ир бала озын гомерле булсын, озак яшәсен дип теләү. 2. Өркет, ягъни усал көчләрне куркыт, ку, бала янына җибәрмә.
ӨРӘКТИМЕР Өрәк + Тимер Ир бала тимер кебек нык җанлы булсын дигән теләктән чыгып кушылган.
ӨЧТӘК Өчтәк, гаиләдәге өченче ир бала.
ҮЗБӘК 1. Борынгы төрки телдәге (тормыш, яшәү, җан) сүзенә бәк (князь титулы кушылып ясалган яки борынгы төрки Угузбәк исеменең үзгәреш кичерүе

(Угузбәк -Узбәк-Үзбәк) нәтиҗәсендә барлыкка килгән исем.

ҮЗТИМЕР Борынгы төрки телдә "җан" төшенчәсен белдергән үз сүзенә ныклык символы саналган тимер сүзе кушылып ясалган борынгы исем.

ҮЗЬЯШӘР Җан яшәү.

ҮЗӘКБАЙ Үзәк (җан) + бай

ҮЗӘНБАЙ Үзән + бай. Үзәндә туган ир балага кушылган.

ҮКТӘЙ Ыругныкы, ыгур кешесе.

ҮКТӘМ Горур; акыллы, тыңлаучан.

ҮЛМӘС Исән булыр, яшәр. Бала озын гомерле булсын дигән теләктән чыгып кушылган. Исем компоненты.

ҮЛҖӘБАЙ Табылдык ир бала мәгънәсендә (үлҗә — сугышта табылган мал, трофей).

ҮСТИМЕР Тимер кебек нык булып үс мәгънәсендә.

ҮСТИРӘК Терәк, таяныч булып үс мәгънәсендә.

ҮСӘР Үсәрчәк, яшәячәк. Исем компоненты.

ҮТЕНЕЧТИМЕР Үтенеч + Тимер Илаһи көчтән үтенеп, сорап алынган тимердәй нык, таза ир бала.

ҮТӘБАЙ Үтә (аеруча) бай

ҮТӘГЕЛКӘЙ Теләк үтәлеп туган балакай мәгънәсендә. Тәңредән бала сорап камланиядан соң туган ир балага кушылган.

ҮТӘГӘН 1. Теләкне үтәгән. Тәңредән ир бала бирүне сорап, табуны йолалары үтәгәннән соң туган ир балаларга кушылган. 2. Монгол телендә өтүген — җир; җир алласы.

ҮТӘЙ Тәңредән үтенеп-сорап алынган ир балага кушылган.

ҮТӘК Тәңредән үтенеп сораганнан соң дөньяга килгән ир бала.

ҮТӘМЕШ Теләкне үтәмеш.

ҮТӘСЕН Үтәсен, тормышка ашырсын.

ҮТӘШ Тәңредән үтенеп сораганнан соң дөньяга килгән ир бала.

ҖАЕКБАЙ Җаек (Урал елгасының элекке исеме) + бай

ҖАНСУГЫР Җан керер терелер, яшәр мәгънәсендә. Чирләшкә булып туган ир балаларга кушылган.

ҖАНЫШ Җан дусты, ише.

ҖИЛГЕНДЕ-ҖИЛКЕНДЕ Җилкенде, омтылды, алга ыргылды.

ҖИЛДӘР Җилде, житез.

ҖИЛКЕНБАЙ Җилкен бай.; җитез ир бала.

ҖӘМӘК-ҖӘБӘК Борынгы төрки җәмәк-җәбәк-йәбәк ("Борынгы төрки сүзлек"тә jəbaqu) кабиләсе исеменнән килә торган исем булса кирәк.

ЖЕНСКИЕ ИМЕНА
(Хатын-кыз исемнәре)

АБЫЗБИКӘ Абыз + Бикә
АГАХАТУН Ага + хатун
АЙБИКӘ 1. Ай + Бикә. 2. Леген. Ай кызы, Зөхрә кыз.
АЙБИКӘЧ 1.Ай + бикәч.
АЙБАЛА Ай + бала
АЙДАН Айлы
АЙДАЙ
АЙДАРСЫЛУ Айдар + Сылу
АЙДЫНБИКӘ Ай нуры белән коендырылган бикә; ай кебек балкучы бикә.
АЙЗИРӘК Ай + зирәк
АЙКАШ Ай + каш. Ай кебек кыйгач кашлы.
АЙКИЛДЕ Ай +килде
АЙКЫЗ Ай + кыз
АЙКӨН Ай + көн.
АЙКҮМҮШ Ай + көмүш
АЙКӨМЕШ
АЙЛА Көнчыгыш, балкыну, тан
АЙЛЫ Айлы, ае бар.
АЙТАН Ай + тан
АЙТУРГАН Ай + турган
АЙТУЛДЫ Ай + тулды
АЙЫМ
АЙСАЛКЫН Ай + салкын
АЙСЫЛУ Ай кебек сылу, чибәр.
АЙСЫҢ Айсын, ай кебексең. Д.в.: Айсын.
АЙЧИБӘР Ай кебек матур.
АЙЧӘЧӘК Ай кебек матур чәчәк.
АЙЧҮЛПАН Ай + чүлпан
АЙМБИКӘ-АЕМБИКӘ 1. Ай (айым) кебек матур бикә. 2. Яхшы күңелле бикә.
АКБИКӘ Ак + бикә. Өлкән бикә, олы бикә мәгънәсендә.
АКБОЮН Ак + боюн
АКБҮЛӘК Ак + бүләк
АКБИЙЧӘ Ак + бийчә
АККОШ Ак кош, аккош.
АККЫЗ Ак кыз. Матур кыз мәгънәсендә
АКЫЛАЙ Акыл + ай
АКИЯ Ак + ия
АКСЫЛУ Ак + Сылу
АККҮМҮШ Ак + күмүш
АККӨМЕШ
АКТАН Ак + тан
АКТӘНГӘ Ак + тәнгә
АКТОЛЫМ Ак чәч толымлы.
АКЧАЙ Ак елга, чиста
АКЧӘЧ Ак чәч. Чаг.: Актолым.
АКЧӘЧӘК Ак чәчәк (сафлык, гүзәллек, намуслылык символы).
АКЗИМ
АКЗИРӘК Ак + зирәк
АКҖӘЙ Ак + җәй
АКҖӘН Ак + җән
АЗЕМ
АЛБИКӘ 1. Ал йөзле бикә, ханым . 2. Алгы бикә. Гаиләдә беренче булып туды.
АЛКЫН Тиз, җәнәт, кызу.
АЛМА Алмагач җимеше. Алма кебек матур һәм татлы (бала). Исем компоненты.

АЛМАБИКӘ Алма + Бикә
АЛМАТАЙ
АЛМАШБИКӘ Алмаш + Бикә
АЛСУ Алсу йөзле.
АЛСЫЛУ Ал йөзле сылу.
АЛТУН Алтын
АЛТАҢ Ал + таң
АЛТЫНАЙ Алтын + ай
АЛТЫНБИКӘ Алтын + бикә
АЛТЫНЧӘЧ Алтын төсле сары чәч.
АЛТЫНБӨРТЕК
АЛЙӨЗЕМ Ал + йөзем
АЛЧӘЧӘК Ал чәчәк.
АЛЫМБИКӘ Алым + бикә
АППАК
АРЫСЛАНБИКӘ Арслан + бикә.
АРТЫКБИКӘ Артык бикә; артык кыз бала.
АРУБИКӘ Ару (пакь, саф, таза) бикә.
АСЫЛ
АСЫЛБИКӘ Асыл + бикә
АХАК Асыл таш (агат).
БАЙБИКӘ Бай бикә; бай хатыны.
БАЙСЫЛУ Бай + Сылу
БАЙСУЛГАН Бай + сулган
БАЛАКЫЗ Бала + ыз
БАДЖИ
БАЛБИКӘ Бал + бикә. Татлы бикә мәгънәсендә.
БАЛКЫЗ Бал + кыз
БАЛКЫШ Балкып торучы; нур чәчүче.
БАЛКЫЯ
БАЛКЫЗ
БАЛЛЫБИКӘ Баллы + бикә. Бал кебек татлы бикә.
БАЯНСЫЛУ Баян + Сылу
БАТЫЙМА
БОЙКЫЗ
БОРЫК
БЕГИМ
БЕГЕНДЖА
БЕКЕЧ
БИБИ
БИЙЧЕ
БИКӘ
БИРИГУЛЬ
БИЗӘК Бизәк, орнамент; чигеш.
БИКИШБИКӘЧ Бик иш (пар килгән) бикәч, кәләш.
БИКЧИБӘР Үтә чибәр, бик чибәр.
БИКСЫЛУ Бик + сылу
БУРУЛУШ Боролош
БУСАТ Күңел ачу
ГҮЗӘЛ Бик матур. Исем компоненты.
ГҮЗӘЛБИКӘ Гүзәл + Бикә
ГҮЗӘЛГӨЛ Гүзәл + гөл
ГҮЛСИЯ Гүл + сия
ГҮЛСУ Гүл + су
ГҮЛҮМ
ГҮЛНҮР Гүл + нүр
ГҮЛДӨЙ
ГҮЛДӨСҮ
ГҮЛБАРЧЫН
ГҮЛНАРА
ГҮЗӘЛИЯ Гүзәл +-ия.
ГӨЛ
ГӨЛЗАДӘ Гөл + задә
ГӨЛЗИФА Гөл + зифа
ГӨЛҮСӘ Гөл + үсә
ГӨЛБҮЛӘК Гөл + бүләк
ГӨЛЧӘЧӘК Гөл + чәчәк
ГӨЛСӨЯ Гөл + сөя
ГӨЛСИЯР Гөл + сияр
ГӨЛСЫЛУ Гөл + сылу
ГӨЛЗИРӘК Гөл + зирәк
ГӨЛЙӨЗӘ Гөл + йөзә
ГӨЛЙӨЗЕМ Гөл + йөзем
ГӨЛНАЗ Гөл + наз
ГӨЛНАР Гөл + нар
ГӨЛНАРА Гөл + нара
ГӨЛНУР Гөл + нур

ГӨЛНУРА Гөл + нура
ГӨЗӨЛ
ДИҢГЕЗБИКӘ Диңгез + Бикә
ДУЛКЫННИЯ Дулкын + ия
ДӘҮБИКӘ Дәү + Бикә
ЕФӘК Затлы материя.
ЕФӘКСЫЛУ Ефәк + сылу.
ИГЕЗБИКӘ Игезәк туган кыз бала (туташ, ханым, бикә). Ир бала белән игезәк булып туган кыз балага кушылган.
ИДЕЛБИКӘ Идел + Бикә
ИЛБИЗӘР Илне бизәр.
ИЛБИКӘ Ил бикәсе.
ИЛГҮЗӘЛ Ил гүзәле, ил матуры.
ИЛСЫЛУ Ил сылуы.
ИЛСӨЯ 1. Илен, ватанын сөюче. 2. Ил, ватан сөеклесе.
ИРКӘ Кадерле, иркә бала. Исем компоненты.
ИРКИЯ
ИСӘНБИКӘ Исән-сау бикә.
ИШБАР Гаиләне ишәйтүче ир бала бар мәгънәседә.
ИШБИКӘ (ИШЕМБИКӘ) Иш + Бикә
ИШСЫЛУ Иш + Сылу
ЙӨЗЕМ 1. Икс битем, йөзем. 2. Йөзем җимеше. Исем компоненты.
ЙӨЗЕМБИКӘ Йөзем + Бикә
ЙӨЗЛЕБИКӘ Йөзле, йөз пәрдәле (әдәпле, бәхетле) бикә. Йөзбикә исеме мариларда да бар.
ЙӨЗЛЕСЫЛУ Йөзле + Сылу
ЙӨЗСЫЛУ Гүзәл, чибәр йөзбитле мәгънәсендә.
ЙОЛДЫЗ
КАЛДЫБИКӘ Калды + Бикә
КАМЫШБИКӘ Камыш + Бикә
КАПЫЛБИКӘ Капыл бикә; көтмәгәндә генә туган бикә (кыз бала).
КАРАБИКӘ Кара + Бикә
КАРАБИКӘЧ Кара + бикәч.
КАРАКАШСЫЛУ Кара кашлы сылу.
КАРАКЫЗ Кара кыз, кара чәчбитле кыз.
КАРАКӨЗ Кара + Көз
КАРАСЫЛУ Кара + Сылу
КАРАТОЛЫМ Кара чәч толымлы (кыз).
КАРАЧӘЧ Кара чәчле (кыз).
КАРЛЫГАЧ Кош исеменнән. Карлыгач көнчыгыш халыкларда матурлык һәм җитезлек символы саналган. Исем компоненты.
КАРЛЫГАЧБИКӘ Карлыгач + Бикә
КАРЛЫГАЧСЫЛУ Карлыгач + Сылу
КЕШБИКӘ-КИШБИКӘ Кеш + Бикә.
КИНҖЕБАНУ Кинҗе + Бану
КИНҖЕБИКӘ Кинҗе + Бикә
КОЯШ Кояш; күч. яктылык, бөеклек, изгелек.
КОЯШБИКӘ Кояш + Бикә
КОТЛЫБИКӘ Котлы + Бикә
КУНАКБИКӘ Кунак + Бикә
КУНЧУЙ
КУЯНКАЙ
КЫЗБИКӘ Кыз + Бикә
КЫНА Кына гөле, бальзамин.
КЫРЫМ
КӨМЕШНУР Көмеш + Нур
КӨМЕШСЫЛУ Көмеш + Сылу
КӨМЕШЧӘЧ Көмеш кебек аксыл чәчле.
КӨНБИКӘ Көнлы бикә.
КӨНКИЛДЕ Көн + килде
КӨНСОЛТАН Көн + Солтан

КӨНСЫЛУ Көн + Сылу. Кояш кебек чибәр.
КӨСӘБИКӘ Көсәп (көтеп) алынган бикә.
КҮРКӘМСЫЛУ Күркәм + Сылу
КҮРЕКЛЕБАКӘ Күрекле, күркәм бикә.
КҮРЕКЛЕБАНАТ Кызларның күренеклесе.
КҮРЕКЛЕ Күрекле, чибәр.
КҮЧБИКӘ Күч (нәсел-ыру) бикәсе.
КҮЧБӘК Күч (нәсел-ыру) бәге.
МИҢЛЕБИКӘ Миңле + Бикә
МИҢЛЕСЫЛУ Миңле + Сылу
МӨҢГҮ
НАЗЛЫ
НАЗЛЫСЫЛУ Назлы + Сылу
НАРГИЗА
НАРСЫЛУ
НУГАЙБИКӘ Нугай + Бикә
НУРСЫЛУ Нур + Сылу
НУРКЫЗ Нур + Кыз
НУРЗАТ
НУРАЙ
РЫСБИКӘ Бәхетле бикә.
ОНАЙ Ай сыман
САНДУГАЧ 1. Сандугач, былбыл. 2. Төрки халыкларында нечкә хисләр, моң һәм мәхәббәт символы. Исем компоненты.
САНДУГАЧБИКӘ Сандугач + ` Бикә
САНДУГАЧСЫЛУ Сандугач + Сылу
САРЫТОЛЫМ Сары толым "Сары чәч толымлы". Чаг.: Сарычәч, Алтынчәч
САГЫНЫЧ
САЙРАН
САЙРА
СУЗГЫН 1.Төз, озын. 2.Фазан.
СУЗГЫНБИКӘ Сузгын + Бикә
СУСАРСЫЛУ Сусар + Сылу
СУСЫЛУ Су сылыу, гүзәле.
СЫЛУ Гүзәл; матур сынлы.
СЫЛУБИКӘ Сылу + Бикә
СЫЛУЙӨЗ Сылу + йөз.
СЫЛУКАЙ Сылу исеменә -кай иркәләү-кечерәйтү кушымчасы ялганып ясалган.
СЫЛУЙЕЗ Сылу + йез
СЫЛУКАЙ
СЫЛУНИСА
СУЛУМ
СЕВИЛ
СЫРГА
СӘХРА Дала, кыр, ялан.
СҮЙҮМ
СҮЮНЕЧ
СОЛМАЗ Шиңми торган
СОНА Матур
СӨЙДЕ
СӨЙЕМ
СӨЕМБИКӘ Сөемле (сөекле) бикә; сөекле кыз.
СӨЛЕКБИКӘ Сөлек кебек (сылу) бикә.
СӨЯРБИКӘ Сөяр + Бикә
ТАЙБИКӘ Тай + Бикә
ТАНСЫКБИКӘ Тансык + Бикә
ТАНСЫКБАНУ Тансык + Бану
ТАТЛЫБИ Татлы + би
ТАТЛЫБИКӘ Татлы + Бикә
ТАТЛЫСЫЛУ Татлы + Сылу
ТАТУ
ТАТУБИКӘ Тату + Бикә
ТАМЧЫ
ТАМЧЫГӨЛ ТАМЧЫ + Гөл
ТАУЛЫБИКӘ Таулы + Бикә
ТАШБИКӘ Таш + Бикә
ТАҢБИКӘ ТАҢ + БИКӘ
ТАҢЙОЛДЫЗ Таң йолдызы (Чулпан йолдыз).
ТАҢСУ Таң + Су
ТАҢСАЛКЫН Таң + Салкын

ТАҢСЫЛУ Таң + Сылу
ТАҢЧУЛПАН Таң йолдызы, Чулпан, Зөһрә (Венера).
ТЕЛӘБИКӘ Теләп, көтеп алынган бикә.
ТИМЕРБИКӘ Тимер + Бикә
ТИҢБИКӘ Тиң + Бикә
ТОРСЫНБИКӘ Торсын + Бикә
ТОРСЫНАЙ Торсын + Ай
ТОРАЙ Болытлар артына качкан ай
ТУРКАНХАТУН Туркан + Хатун
ТУГЫЗБИКӘ Тугыз + Бикә. Кыз баланың озын гомерле булуын теләп яисә гаиләдә тугызынчы кыз булып тууын билгеләп кушылган.
ТУГАНАЙ Туган + Ай
ТУЛГАНАЙ Тулган + Ай
ТУЙБИКӘ Туй + Бикә
ТУЙСЫЛУ Туй + Сылу
ТУКСЫЛУ Тук + Сылу
ТУКТАБИКӘ Тукта + Бикә (Туктабай).
ТУЛГАНАЙ Тулган ай.
ТУТУ Татлы телле
ТУТАШ
ТУТУШ
ТУНАЙ Төнге ай
ТЫНАР
ТЫНАРА
ТЫРЫШКАН
ТӘҢКӘ Көмеш тәнкә. Сафлык, пакьлек билгесе. Исем компоненты.
ТӘҢКӘБИКӘ Тәңкә + Бикә
ТӘҢКӘСЫЛУ Тәңкә + Сылу
ТӨМӘНБИКӘ Төмән + Бикә. Ун мең ел яшәр бикә.
УМАЙ Бәхетле кош
УНАЙ Ай тавыше
УРКУЯ
УЛГЫЗ
УРМАТ
УРМАТАЙ
ХАНБИКӘ Хан + Бикә. Хан кызы; хан бикәче.
ХЫРДА Вак
ЧИБӘР Матур, сылу.
ЧИЯБИКӘ Чиядәй бикә.
ЧУЛПАН
ЧУЛПАНИЯ Чулпан + ия
ЧӘЧКӘ Чәчәк.
ЧӘЧӘК Гөл чәчәге. Матурлык, гүзәллек, сафлык символы.
ЧӘЧӘНБИКӘ Чәчән + Бикә
ШИМАЙ Ялтыраган ай
ЫМСЫНАЙ Ымсыну; ымсындыручы, күңелне үзенә җәлеп итүче.
ЭНҖЕ Мәрҗән. Көнчыгыш халыкларында энҗе бәхет юлдашы һәм сәламәтлек китерүче затлы әйбер булып санала. Исем компоненты.
ЭЛЬЯС Халыг шатлыгы, халыг бәхете
ЭРКИН
ЭРКЕ
ЭРКЕНАЙ
ЭНҖЕБИКӘ Энҗе + Бикә
ЭНҖИЯ Энҗе +-ия
ЭНҖЕСЫЛУ Энҗе кебек сылу.
ЭНҖЕЧӘЧӘК Энҗе + чәчәк; ландыш чәчәге.
ЮЛЛЫБИКӘ Юллы (озын гомерле) бикә
ЯМЬЛИХӘ Ямьле, күркәм; ямь бирүче.
ЯУЛЫБИКӘ Яулы + Бикә. Яу вакытында туган бикә.
ЯХШЫБИКӘ Яхшы + Бикә
ЯХШЫЛЫКХАНЫШ Яхшылык эшләүче ханбикә.
ЯҢАБИКӘ Яңа бикә.

ЯЙЛА чыңкүнелүәге
ҮЗГӨЛЕМ Үз гөлем; җан гөлем.
ҮМҮТ
ҮМҮТАЙ
ҮТӘБИКӘ Үтә (аеруча) хөрмәтле бикә
ӘЛМӘСБИКӘ Үлмәс + Бикә
ӘЛМӘСКАМАЛ Үлмәс + Камал
ӘЛМӘСҖАМАЛ Үлмәс + Җамал
УРАЗБИКӘ
ҖИЗБИКӘ Җиз + Бикә. Саргылт җирән чәчле кыз балаларга кушылган.
ҖИЛӘК Җиләк.
ҖИТЕЗ Өлгер, җор, елдам.
ҖӘЙРАН Антилопа Матурлык, сөйкемлелек символы.

Литература

1 Сатаров Г.Ф. "Татар исемнэре сүзлеге". Казань. 1981
2 Алим Гафуров "Имя и История" М.. 1987
3 Шайхулов.А.Г. "Татарские и башкирские имена тюркского происхождения". Уфа. 1983.
4 Кочко Борбугулов "Кызгыздын уул - кыздарынын атары". Бишкек. 2000.
А также собраны со многих исторических книг, журналов и газет.

Рафаэль Нурудинович Безертинов

ТЮРКСКО-ТАТАРСКИЕ ИМЕНА

Выходит в авторской редакции.

Компьютерный набор –
Р.Н. Безертинов

Компьютерная верстка –
Р.М. Хадиев

Подписано в печать 18.04.2013.
Бумага офсетная. Печать ризографическая.
Формат 60x84 1/16. Гарнитура «Times New Roman». Усл. печ. л. 3.
Уч.-изд. л. 2,29. Тираж 500 экз. Заказ 72/4

Отпечатано с готового оригинал-макета
в типографии Издательства Казанского университета

420008, г. Казань, ул. Профессора Нужина, 1/37
тел. (843) 233-73-59, 233-73-28